

Poticajnost glazbe za govorni razvoj djece rane dobi

Bjeličić, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:154332>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODJSEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**MARTA BJELIČIĆ
DIPLOMSKI RAD**

**POTICAJNOST GLAZBE ZA GOVORNI RAZVOJ
DJECE RANE DOBI**

Zagreb, lipanj 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Zagreb

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika : Marta Bjeličić

**TEMA DIPLOMSKOG RADA : Poticajnost glazbe za govorni razvoj
djece rane dobi**

MENTOR : dr. sc. Blaženka Bačlija Sušić, viši pred.

SUMENTOR : dr. sc. Jelena Vignjević, doc.

Zagreb, lipanj 2019.

Sadržaj

Sažetak	4
Summary	4
Uvod	6
1. Razvoj govora djece rane dobi	7
2. Utjecaj odgojitelja na razvoj govora djece rane dobi	10
3. Glazba i govor	12
3.1 Vrednote govorenog jezika i elementi glazbenog djela.....	12
3.2 Utjecaj glazbe na razvoj govora djece rane dobi.....	14
4. Oblici glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi.....	17
4.1 Pjesma	18
4.2 Brojalica	19
4.3 Igre s pjevanjem	20
4.4 Slušanje glazbe	21
4.5 Poticanje dječjeg stvaralaštva.....	22
4.6 Sviranje na udaraljkama	23
5. Glazbeno obrazovanje odgojitelja na Učiteljskom fakultetu.....	25
6. Metodologija istraživanja	30
6.1 Problem i cilj istraživanja.....	30
6.2 Hipoteze.....	30
6.3 Mjerni instrumenti.....	30
6.4 Ispitanici	31
6.5 Rezultati i analiza podataka.....	37
Zaključak.....	44
Literatura	45
Prilozi	49
Autobiografska bilješka.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Izjava o samostalnoj izradi rada	55

Sažetak

Brojna istraživanja ukazuju na doprinos različitih oblika glazbenih aktivnosti na razvoj djetetova govora. Pri tome osobito značaju ulogu ima djetetova okolina. S obzirom na to da većina djece veliki dio svog dnevnog vremena provodi u odgojno-obrazovnoj ustanovi, značajnu ulogu u razvoju govora djece rane dobi ima odgojitelj i njegove kompetencije.

Temeljna svrha ovog rada je doprinijeti razvoju svijesti o značajnom doprinosu glazbenih aktivnosti u razvoju djetetova govora. Cilj rada je istražiti stavove i mišljenja odgojitelja o poticajnosti glazbe za govorni razvoj djeteta. U radu je prikazana povezanost između glazbe i govora te kako se oni međusobno nadopunjuju. Istaknuto je kako glazba utječe na razvoj govora djece rane dobi te su navedeni oblici glazbenih aktivnosti koji se provode u odgojno-obrazovnoj praksi radi poticanja govora. Opisan je tijek glazbene edukacije odgojitelja na Učiteljskom fakultetu, njegova uloga u glazbenom odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi te kolegiji koje je potrebno pohađati tijekom studija.

Anketu izrađenu u svrhu ovog istraživanja ispunila su 93 ispitanika, odnosno odgojitelja koji trenutno rade u dječjim vrtićima. Sastoji se od tri podskale: opće informacije (o ispitaniku), stavovi ispitanika o dobrobiti glazbe za govorni razvoj djece te glazbeno obrazovanje odgojitelja¹. Dobiveni rezultati istraživanja ukazuju na to da odgojitelji smatraju kako glazba ima značajan utjecaj na razvoj govora djece rane dobi te se smatraju kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi.

Ključne riječi: govor, glazba, odgojitelj, aktivnosti, obrazovanje

Summary

Numerous studies show how various forms of music activities affect child's speech development. The child's environment plays particularly important role in this. Since a lot of children spent most of their daily time in educational institution, important role in child's speech development have preschool teachers and their competencies.

The purpose of this paper is to contribute to the development of awareness of the stimulation music has on the development of children's speech. The goal of this paper is to explore the

¹ Imenica odgojitelj u ovome se radu odnosi na osobe obaju spolova.

preschool teacher attitudes and opinions towards the influence of music on child's speech development. The paper shows the connection between music and speech and how they complement each other. A special emphasis is placed on the ways in which music influences child's speech development and forms of music activities which are carried out in educational practice in order to encourage speech. Furthermore, the text presents the course of music education and obligatory courses for preschool teachers at the Faculty of Teacher Education, as well as details the role of a preschool teacher in the music education of preschool children.

A survey created for the purpose of this research was completed by 93 respondents, preschool teachers who currently work in Croatian kindergartens. The survey consists of three subscales: general information (about the respondent), respondent attitudes towards the well-being of music for child's speech development and music education of preschool teachers. The results point out that preschool teachers believe that music significantly influences child's speech development and that they find themselves competent to carry out music activities in educational practice.

Key words: speech, music, preschool teacher, activities, education

Uvod

Najnovija istraživanja su pokazala kako djeca već u najranijoj dobi, odnosno u prijerodnom razdoblju aktivno sudjeluju u procesu usvajanja jezika. Temeljni preduvjet za usvajanje jezika u tom razdoblju je sposobnost slušanja koja se razvija u embrionalnoj fazi. Dijete je u maternici okruženo različitim zvukovima i čuje majčin glas što za njega predstavlja 'prvi dijalog' (Kovačević, 1996). Ono tijekom odrastanja bogati vlastiti rječnik na različite načine, ali nužan preduvjet za razvoj govora je određeno iskustvo, poticaj okoline i oponašanje (Apel, Masterson, 2004 prema Velički, 2009). Stoga je važno da odgojitelji u predškolskoj ustanovi stvore uvjete u kojima će se podržati djetetov cjelovit razvoj, a u sklopu kojega će umjetničko područje biti ravnopravno s ostalim područjima (Vidulin, 2016).

Poticanje glazbom je važno za duševno stanje čovjeka stoga bi glazbu i njene elemente trebalo početi primjenjivati već od najranije dobi (Breitenfeld i Majsec Vrbanić, 2008). Znanstvenici, lingvisti i muzikolozi su na mnogim primjerima dokazali usku povezanost glazbenih i jezičnih elemenata (Šmit, 2001). Glazba je veliki motivirajući čimbenik stoga su glazbene aktivnosti u ranom i predškolskom odgoju mnogo više povezane s drugim aktivnostima i područjima (Vidulin, 2016). Glazbene aktivnosti kao što su sviranje, pjevanje, izvođenje pokreta i plesanje pridonose tjelesnom razvoju djeteta. Pjevanje potiče razvoj govornog organa, prsnog koša, disanja, muskulature vrata i grla (Habuš Rončević, 2014).

Način provođenja glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi te kako one utječu na razvoj govora djece ovisi o kompetencijama odgojitelja. S obzirom da su nam glazbeni sadržaji dostupniji nego prije, važno je da odgojitelji okruže djecu kvalitetnom glazbom te razviju kod njih preferencije za glazbu koja ima pozitivan utjecaj na njihov cjelovit razvoj. Njihova uloga je oplemeniti djecu glazbom (Gospodnetić, 2015).

1. Razvoj govora djece rane dobi

Govor bismo mogli definirati kao sustav verbalnih i neverbalnih znakova koji imaju značenje i koji se koriste u komunikaciji među ljudima². To je sustav koji nam omogućuje da drugima priopćimo vlastita znanja, osjećaje, potrebe i mišljenje. Njegov razvoj započinje u ranom djetinjstvu te se odvija u nekoliko aspekata:

1. Glasovni (fonološki) razvoj
2. Rječnički (značenjski/semantički) razvoj
3. Razvoj gramatike
4. Komunikacijski (pragmatički) razvoj
5. Razvoj znanja o govoru (metalingvistička svijest) (Starc i dr., 2004).

Osim navedenih aspekata, razvoj govora možemo pratiti i prema kriteriju razvojnih perioda gdje se izdvajaju dva osnovna razdoblja: predverbalno i verbalno razdoblje.

Predverbalno je razdoblje od rođenja do prve smislene riječi/rečenice, a verbalno od prve smislene riječi/rečenice do automatizacije govora (koja se događa oko desete godine) i dalje (bogaćenje rječnika, složenije rečenice...) (Starc i dr., 2004).

Kako navode Starc i dr. (2004), dojenče se u prva dva mjeseca života glasa krikom, plačem i nekim fiziološkim zvukovima. Ono tim glasanjem izražava svoje fiziološko stanje, ugodu ili neugodu, te majka to počinje shvaćati kao signale djetetova osjećanja. Na taj način se između njega i njemu bliskih osoba počinje uspostavljati rana emotivna komunikacija koja je jedna od najvažnijih pretpostavki za zdrav govorni, ali i cjelokupni razvoj djeteta.

Tijekom drugog mjeseca dijete počinje proizvoditi jednostavne vokalne zvukove koji su artikulacijski prilično neodređeni i time započinje faza gukanja. Gukanje je povezano s osjećajem ugone i tijekom ove faze dolazi do ranog razvoja svijesti o izmjeni redoslijeda kao načina verbalnog odnosa s drugim ljudima što je jedna od osnovnih značajki govora kao komunikacijskog sredstva (Starc i dr., 2004).

Od posebne važnosti za razvoj govora jest sluh. Dijete čuje već od 6. tjedna prirodnog razdoblja. Najnovija istraživanja prirodnog razdoblja su pokazala kako je i ta najranija dob aktivna u procesu usvajanja jezika i kako je mogućnost slušanja temeljni preduvjet bilo kakvog usvajanja jezika u tom razdoblju (Kovačević, 1996). Nadalje, važan je napredak u

² <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=22886>, 20.06.2019.

slušnoj osjetljivosti tijekom prve dvije godine, a djeca su tada posebno osjetljiva na one karakteristike zvukova koje su važne za percepciju govora. Tijekom sljedećih nekoliko mjeseci, dojenče počinje zamjećivati razlike u intenzitetu zvuka te mu je osjetljivost za tonove visokih frekvencija gotovo jednako dobra kao i kod odraslih (Starc i dr., 2004). Velički navodi (2009) kako je govor dio kulture te se razvija ne samo govoreći već i slušajući, te u suodnosu s drugim sudionicima, u kvalitetnom socijalnom okruženju.

U razdoblju oko 6. mjeseca počinje faza slogovanja tijekom koje je produkcija glasova sve više voljna te dojenče počinje oponašati glasove iz svoje okoline. Sljedećih nekoliko mjeseci sve više ponavlja glasove materinskog jezika dok ostali nestaju. Kako se približava prva godina, počinje kombinacija glasova koji nalikuju artikuliranim riječima kao što je npr. be-ba (Starc i dr., 2004).

Organi bitni za govornu artikulaciju su pluća, grlo, nos, usta, usne i jezik. Tek nakon treće godine dijete znatno napreduje u artikulaciji glasova.

Prema Starc i dr. (2004), dijete do kraja predverbalnog razdoblja ovlada važnim funkcijama koje mu omogućuju da lakše savlada materinski jezik, a to su intonacija i ritam. Šmit (2001) navodi, kako su ostale funkcije odnosno vrednote govornog jezika još intenzitet, napetost, pauza, tempo, gesta i realni kontekst.

Verbalno razdoblje u razvoju govora počinje nastajanjem prvih riječi koje se javljaju između 12. i 18. mjeseca, odnosno između 10. i 15. mjeseca. Te riječi nazivamo holofraze, u prijevodu s engleskoga – rečenice od jedne riječi. Djeca uspješno komuniciraju s okolinom pomoću holofraza tako što ih nadopunjuju gestama, mimikom te prikladnom intonacijom (Starc i dr., 2004).

Krajem 2. godine javlja se prva rečenica koja se najčešće sastoji od 2 riječi. Dijete se koristi riječima koje su ključne za poruku koju želi prenijeti te taj govor nazivamo telegrafski govor (Starc i dr., 2004). U periodu od rođenja pa do treće godine, za djecu su pogodne logoritmčke igre³ kao što su hopsalice, cupkalice, gegalice, ljuljalice, tašunalice ili pljeskalice. One služe kao prva ritmička i glazbena stimulacija te su svojim multisenzoričkim djelovanjem poticajne za razvoj govora (Herljević, Posokhova, 2007).

³ Logoritmčke igre ujedno su i vježbe razvoja slušne i prostorne percepcije, osjećaja za tempo i ritam, vježbe glasanja i izgovaranja, govornog i motoričkog oponašanja, osvještavanja svojega tijela i svojih motoričkih mogućnosti (Herljević, Posokhova, str.65, 2007).

Kako se javlja prva rečenica, tako započinje i savladavanje gramatike te naglo napredovanje u razvoju govora. U razdoblju od 3 i pol godine, dijete koristi sve vrste riječi te ima rečenicu od tri i više riječi. Napredovanjem govora sve je više uočljiva djetetova kreativnost pri osmišljavanju priča. Također voli govorne igre nonsensnog sadržaja: voli ispričati nešto naopake, smiješno, besmisleno, pogrešno i nelogično. To se događa od 4. godine nadalje, kad djeca već dobro vladaju govorom (Starc i dr., 2004).

Tijekom četvrte i pete godine javljaju se dječja pitanja, što upućuje na to kako govor u tom razdoblju ima važniju ulogu u spoznajnom razvoju. Od velike je važnosti da odrasli odgovaraju na dječja pitanja jer se tako proširuje djetetova spoznaja, razvija se znatiželja i spremnost na istraživanje (Starc i dr., 2004). U ovom periodu pa do 7. godine, na djecu pozitivno utječu logoritmičke pokretne igre. One služe učvršćivanju usvojenih motoričkih i govornih vještina. Tijekom tih igara djeca se aktivno služe govorom putem verbalizacije sadržaja igre te davanjem verbalnih uputa. Tijekom učenja pjesmica kojima se igrači služe u igri, objašnjavanjem određenih riječi te uvježbavanjem pjesmice i točnosti izgovora glasova, djeca obogaćuju rječnik (Herljević, Posokhova, str. 84, 2007).

Približavanjem 6. i 7. godini, artikulacija glasova se „čisti“ i dijete rabi sve vrste riječi te je ovladalo gotovo svim vrstama rečenica. Također je usvojilo gramatička pravila i iznimke. Okolina ima veliku ulogu na razvoj djetetova govora, stoga o njoj ovisi bogatstvo rječnika sedmogodišnjeg djeteta (Starc i dr., 2004).

2. Utjecaj odgojitelja na razvoj govora djece rane dobi

Kao što je već spomenuto, važno je da okolina u kojoj dijete obitava bude poticajna za njegov optimalni razvoj. Samim time, predškolska ustanova treba ispunjavati određene uvjete da bi bila primjerena djetetu i poticajna za njegov ukupni razvoj, pa i govorni. Postoje brojni kriteriji koje treba zadovoljiti, no ovdje će se navesti oni vezani za našu temu:

- Dobro pripremljeni odgojitelji
- Govorno poticajna svakodnevica
- Kvalitativno dobar izbor materijala primjeren dobi, kao i igračaka, knjiga i ponuđenih vježbi
- Pokazivanje materijala i vježbi primjerenih djeci
- Slobodan pristup djece materijalima... (Schäfer, 2015)

Kako navodi Schäfer (2015), priprema odgojitelja važna je pretpostavka za uspjeh odgoja malene djece. Ne treba uzeti u obzir samo dobru izobrazbu nego i otvoreno i pozitivno držanje odgojitelja te njegov osjećajan odnos prema djetetu. Ovo su neki od kriterija, odnosno osobine koje bi odgojitelji trebali zadovoljiti da se odgoj i obrazovanje u ranom djetinjstvu odvijaju što tečnije:

- Imati znanstveno utemeljenu izobrazbu i redovito se dalje obrazovati i stručno usavršavati
- Redovito pratiti stručnu literaturu
- Biti spreman na samorefleksiju
- Razumjeti govor malene djece i odgovarati na njega
- Poticati pozitivan odnos prema djetetu
- Pratiti djetetov razvoj
- Pripremati i njegovati djetetu prikladnu okolinu i prostorije
- Kako pažnju malene djece privlači govor tijela, posebno mimika i gestikulacija te intonacija govora, odgojitelj treba imati primjerenu intonaciju i jednoznačan govor tijela
- Suradivati s roditeljima i stručnim suradnicima (Schäfer, 2015).

Već u prvoj godini života važna osoba i njeno ponašanje imaju velik utjecaj na dojenče. Važne osobe mu svojom pouzdanom bliskošću, emocionalnim prihvatanjem i senzibilnim reagiranjem na njegovo ponašanje daju siguran temelj za izgradnju čvrste privrženosti. Posvećenost, ljubav, komunikacija i zajednička igra omogućuju dobru potporu govorno-jezičnog razvoja (Schäfer, 2015).

Kako bi se dijete slobodnije razvijalo i ponašalo, važno je da je njegova privrženost s odgojiteljem stabilna, a iskustva s interakcijom u njoj pozitivnija. Odgojitelju je potrebna i podrška roditelja kako bi izgradio dobar odnos s djetetom, s obzirom da on djetetovim dolaskom u vrtić postaje nova važna osoba u djetetovu životu. Odgojitelj mora upoznati potrebe, navike i životne uvjete u kojima dijete odrasta. Tijekom perioda privikavanja, od velike je važnosti dobra komunikacija između odgojitelja i roditelja kako bi se dijete što lakše priviknulo na novu i nepoznatu situaciju (Schäfer, 2015).

Poticanje govornog razvoja djece ne može se sažeti u kratke programe ili aktivnosti ograničene vremenom. Komunikacija s djecom se odvija uvijek i u svakom trenutku koji s djecom provodimo, stoga bi odgojitelj trebao uvijek iznova propitivati svoje ponašanje, postupke, vlastiti govor, govor koji nudi djeci te govorno-jezične i književnoumjetničke sadržaje kojima djecu okružuje, njihovu primjerenost te adekvatnost okruženja za slušanje i primanje takvih sadržaja (Velički, 2009, str. 84).

Neke od značajki poticajne govorno-jezične okoline:

- U prisutnosti beba i malene djece govori se iako oni još ne razumiju naše riječi; djeca trebaju slušati i moći promatrati kretanje naših usana (interakcije „licem u lice“)
- Odgojitelji reagiraju i odgovaraju na glasove i poslije na pitanja djece
- Odgojitelji paze na pravilan izgovor, artikuliraju glasove jasno i razgovijetno; izbjegavaju govoriti prebrzo
- Odgojitelji pokušavaju biti jezični uzor tako što radosno razgovaraju
- Odgojitelji djetetu uzvraćaju kontakt pogledom kad god je to moguće i u razgovoru ga gledaju u oči
- Pojmovi se primjenjuju jednoznačno (cipele su cipele, a ne čizme)... (Schäfer, 2015).

Ukoliko treba jačati govorne organe odnosno mišiće ili ciljano širiti djetetov vokabular ili pak podupirati razumijevanje gramatike, to se ne smije činiti istodobno. Potrebno je u pojedinačnim koracima češće ponavljati pojedine vježbe kako bi dijete naučilo govor i jezik u cjelini (Schäfer, 2015).

Okruženje u kojemu dijete boravi u odgojno-obrazovnoj ustanovi mora biti tako uređeno da ga dijete može optimalno rabiti i kretati se bez prepreka i opasnosti. Tim prostorom su raspoređeni različiti centri aktivnosti koji omogućuju djeci kreativnost i istraživanje na raznim područjima (Schäfer, 2015).

3. Glazba i govor

Prema Šmit (2001), u vrednotama govornog jezika je prisutna nedjeljiva povezanost između glazbenih i jezičnih elemenata. One su pune tonova, intenziteta, pokreta te raskidaju okvire riječi i granice između glazbe i govora.

U hrvatskom jeziku povezanost između glazbenih i jezičnih elemenata čini klizna melodija naglasaka čiji uzlazni ili silazni ton u riječima uključuje i njezino različito značenje: pàs (domaća životinja) i pàs (pojas) (Šmit, 2001).

Govor je sam po sebi ritmički određen zato što se određene misli mogu izreći u „jednom dahu“ kao i sa stankama. S obzirom da je ritam temeljni glazbeni element, govor i u glazbenom smislu postaje određen (Jurišić, Sam Palmić, 2002).

Glazbom se potiču sluh, dječja pozornost i koncentracija u cjelini (Schäfer, 2015). Djeci može pomoći da razviju složenost svog govora. Npr. melodija pomaže pamćenju pa tako dijete može zapamtiti frazu iz pjesme koja je malo složenija od njegovog govora te ju koristiti u razgovoru. Također, postoje brojne pjesme u kojima ima nabiranja te na taj način dijete može proširiti svoj rječnik (Hansen, Kaufmann, Burke Walsh, 2001).

3.1 Vrednote govorenog jezika i elementi glazbenog djela

Kako smo već spomenuli, u govorenom jeziku je prisutna povezanost između glazbenih i jezičnih elemenata. Poblje ćemo pojasniti koji su to elementi.

Petar Guberina (2010, str. 19) navodi kako su neleksička sredstva izražavanja, odnosno vrednote govornog jezika: intonacija, ritam, intenzitet, napetost, pauza, rečenično tempo, mimika, geste, položaj tijela i napetost tijela.⁴ Gospodnetić (2015) navodi da su elementi glazbenog djela: melodija, ritam, harmonija, metar, tekst, glazbeni oblik, karakter, tempo i dinamika. Možemo uvidjeti kako se neki od pojmova ponavljaju, dok se neki po definicijama preklapaju pa ćemo ih poblje pojasniti u sljedećoj tablici.

⁴ Guberina (2010, str. 19) još ubraja: tijelo općenito i njegov položaj prema drugome te tjelesnu napetost sugovornika; situaciju, kontekst, društvenu sredinu; psihološke vidove govora; motivacija prilikom govora.

Vrednote govorenog jezika	Definicija	Elementi glazbenog djela	Definicija
Intonacija	• Ton govora, povišavanje i snižavanje glasa⁵	Melodija	• Niz tonova različitih visina
Ritam	• Podizanje i spuštanje glasa u govoru, izmjena dugih i kratkih, naglašenih i nenaglašenih slogova⁶	Ritam	• Niz tonova različitih trajanja i akcenata
Intenzitet	• Jakost glasa	Dinamika	• Jačina ili glasnoća kojom izvodimo neku skladbu • Crescendo/decrescendo
Rečenični tempo	• Brzina govora	Tempo	• Brzina izvođenja skladbe • Brzi: Presto, Allegro • Spori: Largo, Adagio • Srednji: Moderato, Andante
Stanka	• Kraći prekid u govoru⁷	Stanka	• Kraći prekid muziciranja točno određena trajanja⁸

Tablica 1. Usporedba vrednoti govorenog jezika i elemenata glazbenog djela (prema Gospodnetić, 2015)

⁵ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fVImXBI%3D&keyword=intonacija , 25.07.2019.

⁶ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlluWRg%3D&keyword=ritam , 25.07.2019.

⁷ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1tnWhk%3D&keyword=stanka , 25.07.2019.

⁸ <https://www.hrleksikon.info/definicija/stanka.html> , 25.07.2019.

3.2 Utjecaj glazbe na razvoj govora djece rane dobi

Svakodnevno okruženje djeteta obiluje zvukovima, tonovima i šumovima koji kod njega bude zanimanje i želju za istraživanjem kako nastaje zvuk (ton) te ritam (Majsec Vrbanić, 2008). Poticanje glazbom i njenim elementima ne doprinosi samo usvajanju glazbe kao umjetnosti nego i poticaju ovladavanja različitih aspekata razvoja djeteta što uključuje i govor. Djetetu je lakše prihvatiti govorno gradivo ukoliko je ritmično i dostupno vizualiziranju (Herljević, Posokhova, 2007). Breitenfeld i Majsec Vrbanić (2008) navode kako je poticanje glazbom važno za duševno zdravlje čovjeka stoga bi ga trebalo početi primjenjivati već od najranije dobi. Također, u pregledu empirijskih istraživanja (objavljenih između 1972. i 1992.), pokazalo se kako glazbena poduka poboljšava sposobnost učenja materinskog i stranih jezika, savladavanja čitanja te matematike (Breitenfeld, Majsec Vrbanić, 2011).

Glazba kao sredstvo neverbalne komunikacije sadrži sve elemente govora: ritam, intonaciju, vrijeme, stanku i intenzitet čime pobuđuje djetetovu pozornost. Ona omogućuje istovremeno djelovanje na uho (slušni organ) i tijelo što znači da potiče slušanje, ravnotežu i mišiće tijela. Vrlo je bitno da dijete nauči slušati jer će tako naučiti i govoriti s obzirom da postoji trajni suodnos između sluha, glasa i govora (Majsec Vrbanić, 2008). Možemo reći kako je svaka vježba sluha ujedno i važna vježba za učenje govora. Malena djeca pažljivo slušaju kako bi naučila razlikovati glasove, a zatim i razumjela jezik u cjelini. Na kraju prve godine života, putem slušanja razumiju mnogo riječi, više nego što dotad sama mogu artikulirati. Već smo ranije spomenuli kako je važno razviti slušno opažanje djeteta, odnosno diferencirano opažanje pojedinih šumova. Kako bi dijete razvilo sposobnost slušnog opažanja, potrebno mu je pozornost usmjeriti tek na nekoliko šumova jer bi u protivnom moglo doći do poremećaja opažanja što s vremenom dovodi i do smetnji u govorno-jezičnom razvoju (Schäfer, 2015).

Prema Majsec Vrbanić (2008), kako bi dijete govorilo, potrebno je mnogo više od govornog aparata, odnosno potrebna je dobro razvijena moždana kora, diferencirano slušanje, mogućnost kontrole disanja i dobar uzor u smislu imitacije.

Kako bismo razvili sposobnost slušanja i govora kod djeteta, važno je primjenjivati glazbu i njene elemente kroz sustav poticaja:

- Auditivna diskriminacija – razvijanje sposobnosti uspješnog razlikovanja zvukova pojedinih predmeta, glazbala, tempo, dinamika, duljina tonova, visina tonova

- Imitacija – dijete mora podražavati tempo, dinamiku ili oboje istovremeno; odgojiteljica zajedno s djetetom pjeva određene intervale na različite logatome⁹, ali bez inzistiranja na korekciji glasova na početku
- Memoriranje – sposobnost ponavljanja određenih ritmičkih motiva, od jednostavnijih prema složenijim
- Korekcija glasova – najčešće se koriste brojalice kojima je cilj omogućiti lakši izgovor glasova; za ispravljanje glasova se koriste posebne brojalice u kojima se pretežno upotrebljava glas koji želimo ispraviti i to na početku, u sredini i na kraju riječi
- Govor, pjesma i ples u glazbeno-scenskom izričaju – razvijanje osjećaja za ritam, sluh, emotivno primanje i doživljavanje glazbe (Majsec Vrbanić, 2008).

Također, značaj glazbe u psihomotornom razvoju djeteta obuhvaća nekoliko segmenata, a jedan od njih je komunikacija. Razmatrajući taj segment, možemo uzeti u obzir nekoliko stavki te značaj glazbe u njima. To su: glasovno poticanje, izgovaranje riječi i rečenica, dijalozi te glazbeno-scenski izraz (Majsec Vrbanić, 2008).

Glasovno poticanje se odnosi na razvoj i bogaćenje govora i jezika koje se može odvijati od najranije dobi pjevanjem glasova, a posebno samoglasnika i logatoma. Na taj način se nastoji bojom glasa i tempom producirati različita stanja i raspoloženja, a dijete će nas pokušati oponašati u tome (Majsec Vrbanić, 2008).

Izgovaranje riječi i rečenica ostvarujemo kroz pjevanje jednostavnih pjesama, izgovaranje ili pjevanje brojlica u igri i spontanoj interakciji s djetetom. Time ga potičemo na usvajanje osnovnog jezičnog vokabulara i jezičnih struktura. U starijoj dobi ga onomatopejama životinja i zvukova iz prirode potičemo na zanimanje za njegovu bližu i dalju okolinu (Majsec Vrbanić, 2008). Izgovaranje riječi ili rečenice uz pratnju pljeska, razlaganje na slogove, djecu motivira na razgovijetan izgovor i potiče njegovu kasniju pravopisnu sposobnost (Schäfer, 2015).

Uz pitanja i pričanje, rime također djeci olakšavaju da nešto zapamte, potiču njihovo pamćenje i trebale bi biti prisutne u dječjoj svakodnevnici. Rimom se, uz ostalo, može učiti artikulacija teških glasova i poticajna je za eksperimentiranje jezikom (Schäfer, 2015).

Dijalog između djeteta i odgojitelja omogućuje ovladavanje određenim pravilima za uspješnu komunikaciju. U početku, odgojitelj svojim ponašanjem pokazuje kako se vodi dijalog, no

⁹ Logatom - jedan ili više slogova (najčešće dva) koji nemaju značenje (na primjer: seg, doral, tetop) (<http://hud.hr/rjecnik-termina/>, 28.06.2019.)

kasnije su glazba i njeni elementi pogodni za ovladavanjem dijaloga. Kako navodi Majsec Vrbanić (2008), prateći svoj iskaz na različitim glazbalima, poštujući stanku, glazba koju sam stvara vodi neposredni dijalog s odgojiteljem, odgovarajući istim ili možda suprotnim tempom, dinamikom ili ritmom (Majsec Vrbanić, 2008). Otpjevana riječ ili otpjevana misao snažnije se usađuje u svijest djeteta nego samo izgovorena riječ. Dijete dublje proživljava pojmove i nenametljivo ih usvaja kroz igru tonova i ritma (Marić i Goran, 2013).

Važno je poticati djecu da prema svojim sposobnostima kreativno sudjeluju u nastanku glazbeno-scenskog izražaja. Potičući komunikacijske aktivnosti s područja glazbe, kod djeteta razvijamo osjećaj sigurnosti i samopouzdanja što će mu pomoći u komunikaciji s drugom djecom, ali i odraslima. Također, kroz osmišljavanje aktivnosti za glazbeno-scenski izražaj do izražaja dolaze njegove stvaralačke sposobnosti (Majsec Vrbanić, 2008).

4. Oblici glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi

Svakodnevni susreti djeteta s kvalitetnom glazbom će mu razviti želju i potrebu za slušanjem, a pridonijet će i stvaranju ugodne i mirne atmosfere. Tako glazba postaje sastavnim dijelom djetetova života i njegovog boravka u roditeljskom domu ili ustanovi za rani i predškolski odgoj, pa se zadovoljava njegova potreba za nježnošću, ljubavlju i bliskim kontaktom s odraslim osobama (Marić i Goran, str. 13, 2013).

Kako navode Marić i Goran (2013), osobe koje se bave odgojem djeteta u ranim godinama njegova razvoja mu moraju omogućiti razvoj sposobnosti slobodnoga glazbenog izražavanja, zamišljanja, bogaćenje njegova spoznajnoga i emocionalnoga svijeta, razvoj interesa za glazbu te poticanjem na slušanje zvukova iz okoline, obogaćivati njegovu auditivnu percepciju. Te glazbene sposobnosti se razvijaju postupno pa rad s djecom na njihovu razvoju treba biti stalan i postupan.

Djeci je potrebno što češće omogućavati susrete s glazbom stoga je na roditelju ili odgojitelju da svaki dan provode raznovrsne glazbene aktivnosti. Prema autoricama se pod glazbene aktivnosti podrazumijevaju pjevanje, glazba i pokret, slušanje glazbenih djela te sviranje. Tim aktivnostima se razvijaju dječje glazbene sposobnosti i pobuđuje interes za glazbu (Marić i Goran, 2013).

Prema Gospodnetić (2015), najčešći sadržaji, oblici, odnosno vrste glazbenih aktivnosti su:

1. Igre s pjevanjem
2. Obrada pjesme (ili ponavljanje pjesme)
3. Obrada brojalice (ili ponavljanje brojalice)
4. Aktivno slušanje glazbe
5. Poticanje dječjeg stvaralaštva
6. Sviranje na udaraljkama.

Prva tri oblika aktivnosti se najčešće koriste u vrtićima iako bi bilo dobro da se svi primjenjuju podjednako. Svi oblici aktivnosti su 'igra' samo što je razlika u tome što su pravila igre u igrama s pjevanjem osmislila djeca dok za ostale oblike aktivnosti način igre treba osmisliti odgojitelj.

Za razliku od navedenog načina klasifikacije glazbenih aktivnosti prema Gospodnetić (2015), neki autori ih definiraju na drugačiji način. Bačlija Sušić (2018) umjesto naziva obrada pjesme i brojalice koristi naziv usvajanje i upoznavanje pjesme i brojalice (Bačlija Sušić, 2018), odnosno njihovo ponavljanje (Herzog, Bačlija Sušić i Županić Benić, 2019).

Nadalje, Voglar (1989) pod glazbenim aktivnostima podrazumijeva: pjevanje, slušanje glazbe, sviranje na dječjim instrumentima i izvođenje glazbenih didaktičkih igara. Autorica Denac (2011) pod glazbenim aktivnostima u predškolskoj ustanovi podrazumijeva: izvođenje glazbe (pjevanje pjesama, ritmični izgovor teksta te sviranje glazbenih instrumenata) te stvaranje glazbe i slušanje glazbe.

Pod aktivnostima glazbene nastave u ranoj školskoj dobi Dobrota (2012) navodi: igre u motivacijskom dijelu sata, brojalice, pjevanje, sviranje, slušanje glazbe i dječju glazbenu kreativnost.

4.1 Pjesma

Kada govorimo o pjesmi u dječjem vrtiću, razlikujemo dječje pjesme i pjesme za djecu. Dječje pjesme su pjesme koje su djeca stvorila (nekad davno ili naša skupina djece), dok su pjesme za djecu stvorili odrasli kompozitori da bi ih djeca pjevala ili slušala te je ime autora uglavnom poznato.

Pri odabiru pjesme za rad s djecom, potrebno je u obzir uzeti prilagođenost teksta, opsega i stila pjesme. Marić i Goran (2013) smatraju da tekst pjesme treba biti estetski vrijedan, razumljiv djetetu, na književnom jeziku ili narječju kraja u kojem dijete živi te ne smije biti predugačak.

Govoreći o tekstu pjesme, djeca pjevaju uglavnom pjesme na hrvatskom jeziku, također i na stranom jeziku ukoliko ih uče u svojoj skupini. Pjevaju pjesme po sluhu oponašajući odgojitelja. S obzirom da tekst nije pravi glazbeni element, manje je važan u izboru pjesme od umjetničke vrijednosti pjesme. Kako i sama Gospodnetić (2015) navodi, zadatak glazbene kulture je glazbeni, a ne prenošenje aktualnih informacija pomoću pjesme.

Pjesme koje djeca pjevaju dijelimo na pjesme za mlađu, srednju i stariju skupinu djece. Razlika među njima jest njihov opseg¹⁰. S obzirom da opseg dječjeg glasa nije velik, pjesme su prilagođene prosječnom opsegu glasa djece pojedinih skupina. Tako je opseg pjesama za

¹⁰ Opseg glasa – ili raspon je razmak (interval) između najdubljeg i najvišeg tona u nekoj pjesmi (Gospodnetić, 2015, str. 86)

mlađu skupinu od e^1 do a^1 , za srednju skupinu od d^1 do a^1 ili h^1 dok je za stariju skupinu od c^1 do c^2 , eventualno e^2 . Važno je napomenuti kako s djecom nikako ne pjevamo tonove koji su niži od c^1 .

4.2 Brojalica

Prema Jurišić i Sam Palmić (2002), brojalica je glazbenogovorni oblik komunikacije. Ona je vrsta ritmičnog govora koju djeca stvaraju uglavnom sama i služi im za razbrojavanje (Gospodnetić, 2015). Brojalica je najraniji oblik dječje kreativne igre riječima (Marić i Goran, str. 157, 2013).

S obzirom na sadržaj brojalice, razlikujemo konkretnu, besmisleni i kombiniranu brojalicu.

Sadržaj konkretne brojalice je svakom djetetu razumljiv te on konkretizira određene situacije: zbivanja i svakodnevne situacije u djetetovoj okolini, životinjske ljubimce, prigodne situacije, prirodne pojave, život prirode. Konkretna brojalica također ima i odgojno značenje pa služi kao didaktički sadržaj (npr. 'Išo medo u dućan, nije reko dobar dan!'), (Jurišić, Sam Palmić, 2002).

Besmislena brojalica je brojalica čiji sadržaj ne mora uvijek imati određeno značenje i poruku što znači da to i nije pravi sadržaj. Ona je zapravo niz slogova ili riječi koji nemaju određeno značenje. Koriste se kako bi se bolje razvio govor, za pravilnije izgovaranje glasova (Jurišić, Sam Palmić, 2002).

Kombinirana brojalica je ona čiji je sadržaj sastavljen od kombinacije sadržajnih/konkretnih dijelova i besmislenih dijelova. Takva vrsta brojalica je najčešće prisutna u pučkom izrazu (Jurišić, Sam Palmić, 2002).

Također razlikujemo govorenu i pjevanu brojalicu.

Kako objašnjavaju Jurišić i Sam Palmić (2002), govorena brojalica određuje da se jezično-ritmička struktura od njena početka do kraja, odvija na istom tonu ili istoj visini tona. S obzirom da je ton, kao i ritam, temeljni glazbeni element, izgovaranje riječi iako na istom tonu, čini te iste riječi glazbenim riječima. Navode kako su te riječi oglašbljene, a ne uglazbljene kao kod pjevanih brojalica. Gospodnetić (2015) navodi kako djeca brojalicu ne izgovaraju na jednom jedinom tonu, već pažljivim slušanjem možemo čuti kako početak može biti na jednom tonu, a nakon polovice brojalice djeca počinju govoriti prirodnim dizanjem i

spuštanjem glasa. Govorena brojlica je snažan intelektualan i glazbeni poticaj koji djetetu daje mogućnosti za kreativno izražavanje (Jurišić, Sam Palmić, 2002).

Pjevana brojlica, za razliku od govorene, sadrži tonove različite visine u sebi (Jurišić, Sam Palmić, 2002). S obzirom da sadrži melodiju, djeca ju više ne upotrebljavaju za prebrojavanje kao brojlicu, već se pretvorila u igru s pjevanjem (Gospodnetić, 2015).

4.3 Igre s pjevanjem

Igre s pjevanjem možemo definirati kao folklor koji su djeca sama stvarala stoljećima, a u sebi ima i glazbeni i plesni sadržaj (Gospodnetić, Spiller, 2002). U njemu su djeca sinkretizirala sve aspekte glazbe: svoje stvaralaštvo, sviranje, pjevanje i pokret uz glazbu. Kako navodi Gospodnetić (2015), igre s pjevanjem u glazbeno-plesnom području dječjeg folkloru su jedini oblik, za razliku od glazbeno-plesnog folkloru odraslih, u kojem nalazimo mnoštvo plesova uz koje se svira i/ili pjeva. Osim što ima glazbeni aspekt, svaka igra s pjevanjem sadrži i određena pravila koja su osmislila sama djeca. Ona mogu biti vrlo jednostavna, kao što je hodanje u kolu ili složena pravila kada djeca trebaju stići na neko mjesto prije drugih (Gospodnetić, 2015).

Igre s pjevanjem su od velikog značaja za glazbeni odgoj djeteta. Jednostavne i pristupačne napjeve djeca lako usvajaju i pamte što pozitivno utječe na razvoj sluha, glasa i pamćenja (Manasteriotti, 1982).

Cilj igara s pjevanjem jest stvoriti atmosferu ugone i neopterećenosti te djecu okružiti glazbom i veseljem. One zadovoljavaju dječju potrebu za plesom (koja je prisutna uvijek kad čuju glazbu), za pjevanjem, slušanjem glazbe i za igrama s pravilima (Gospodnetić, 2015). Moguće ih je primjenjivati u svakoj pogodnoj prilici. Najčešće odgojitelj stvara raspoloženje za igru s pjevanjem, ali djeci treba omogućiti da izvode igre po vlastitoj inicijativi i izboru (Manasteriotti, 1982).

Prema Manasteriotti (1982), igre s pjevanjem dijele se na:

1. Igre s pjevanjem u krugu – kolu

Krug – kolo tijekom izvođenja može biti spojen ili nespojen. U ovom obliku igre s pjevanjem, djeca najčešće stiliziranim kretnjama oponašaju pojedine prizore sadržane u tekstu pjesme. U nekim slučajevima radnju izvodi jedno dijete koje poziva ostalu djecu iz kruga da učine određene pokrete.

2. Igre u koloni

Igre u kojima je jedno dijete poredano iza drugoga ili jedno do drugoga. Oblik ovih igara s pjevanjem proizlazi iz sadržaja pjesme, npr. vlak, puž...U većini igara postoji igrač s glavnom ulogom, ali to nije uvijek slučaj. Glavna uloga može biti stalna ili se mijenjati.

3. Igre slobodnih oblika

Ova vrsta igre s pjevanjem je najslobodnija s obzirom da se ne izvodi u fiksiranom obliku u pogledu pokreta, ali je ujedno i najsloženija skupina igara. Izvodi se u različitim oblicima, ovisno o sadržaju.

4. Igre mješovitih oblika

Ova vrsta igre se izvodi u dva ili više osnovnih oblika, npr. u kolu ili koloni uz slobodne pokrete. Sadržaji se odnose na živa bića, ljude i životinje, ali i na nežive predmete. U većini igara su prisutna jednostavna izražajna sredstva glazbe, pokreta i riječi (Manasteriotti, 1982).

4.4 Slušanje glazbe

Odgovore na pitanje o djelovanju glazbe na čovjeka, na njeno terapijsko djelovanje, treba početi tražiti u glazbi unutar magijskih, religioznih i svjetovnih obreda. Glazba je sa svojim elementima još od pamtivijeka prisutna u svakodnevicu svakog ljudskog bića (Breitenfeld, Majsec Vrbanić, 2011). Marić i Goran (2013) ukazuju na to kako čovjek slušanjem osjeća i doživljava glazbu nevidljivim putem, svojom unutrašnjom, intelektualnom i emocionalno aktivnošću. Glazba, neovisno o tome bila vokalna ili instrumentalna, perceptivnim, slušnim putem dopire do čovjeka i u najranijoj dobi. Razlikujemo pasivno i aktivno slušanje glazbe.

Pasivno slušanje glazbe je slušanje glazbe kao kulise, bez svjesno upravljene pažnje, kada osoba nije ni svjesna da ju sluša. Odgojitelj treba odabrati kvalitetnu glazbu za pasivno slušanje jer se na taj način odgaja ukus djece (Rojko, 1996. prema Gospodnetić 2015). Odgojitelj treba izbjegavati neprestano slušanje glazbe jer tada djeca neće imati priliku za spontano pjevanje. Tijekom pasivnog slušanja, djeci se ne obraća pažnja na glazbu, ne stišavamo glas tijekom razgovora i ponašamo se kao i inače dok nam je upaljen radio (Gospodnetić, 2015). U pasivno slušanje glazbe uključujemo i glazbu koju koristimo kao kulisu uz pričanje priče, kazalište lutaka ili dramsku improvizaciju, u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi (Gospodnetić, 2015).

Prilikom aktivnog slušanja glazbe, skladbe ne smiju biti preduge kako bi ih djeca mogla slušati koncentrirano i aktivno. Važno je da su skladbe kvalitetne, neovisno jesu li vokalne, instrumentalne ili vokalno-instrumentalne (Fučkar, 1959 prema Gospodnetić, 2015).

Kod aktivnog slušanja, djeca se mogu kretati, likovno izražavati (tijekom i nakon slušanja) te im možemo pokazivati aplikacije. Skladba se ponavlja nekoliko puta te djecu potičemo da dožive glazbu cjelovito. Cjelovit glazbeni doživljaj za dijete je kada ono nije opterećeno nikakvim izvanglazbenim pojavama. Skladbu ne smijemo prekidati, ali ako se baš mora, postepeno ju stišavamo (Gospodnetić, 2015).

4.5 Poticanje dječjeg stvaralaštva

Kreativnost je sinonim za stvaralaštvo ako pod tim podrazumijevamo stvaranje novih i originalnih tvorevina ili osobinu/skup osobina koje omogućuju, potiču ili izazivaju stvaralaštvo, odnosno produktivnost (Čudina-Obradović, 1991 prema Gospodnetić, 2015). Dječju kreativnost nije potrebno razvijati, ona već postoji. Sam proces stvaralaštva je važniji od rezultata stoga ne smijemo sputavati djecu.

Kako bismo potaknuli dječje stvaralaštvo, ne pokazujemo svoj način izvođenja jer će ga tada djeca oponašati, a ne stvarati vlastitu kreaciju. Najčešći načini na koje možemo poticati dječje stvaralaštvo su: slušanje glazbe uz ples, kretanje uz slušani tekst ili na ritmizirani govor, slušanje glazbe uz likovno izražavanje, plesanje bez glazbe, izgovaranje slogova, uglazbljivanje stihova, uglazbljivanje brojalice, mijenjanje ritma, mijenjanje naglasaka, komponiranje riječi i melodije, mijenjanje melodije, postavljanje glazbenih pitanja, završavanje nedovršenih glazbenih fraza, pjevani govor, oponašanje zvukova ustima, osluškivanje i oponašanje, odgonetanje zvukova, stvaranje zvukova koji nisu uobičajeni, sviranje po svom tijelu, zajednički stroj, zajednički ritam, samostalna izrada zvečki, mali orkestar, ozvučena priča ili pjesma, mijenjanje riječi, mijenjanje tempa, mijenjanje dinamike i ritmizirani govor (Gospodnetić, 2015). Bačlija Sušić (2018) pod glazbeno-stvaralačkim aktivnostima podrazumijeva sljedeće aktivnosti: aktivnosti vezane uz osluškivanje i oponašanje te prepoznavanje zvukova; tjeloglazbu – body-percussion; tzv. aktivnosti „Mali orkestar“; pjevani govor i ritmizirani govor, postavljanje glazbenih pitanja i završavanje nedovršenih glazbenih fraza; variranje poznate pjesme ili brojalice;

improviziranje/komponiranje riječi i melodije; uglazbljivanje stihova; ozvučena priča ili pjesma i slušanje glazbe uz ples i/ili likovno izražavanje.

Pokazalo se kako djetetov razvoj može napredovati kroz stimulaciju njegove potrebe za izražavanjem, kroz potrebu za eksperimentiranjem sa sredstvima za izražavanje te kroz poboljšanje njegove sposobnosti primjene sredstava. Na ovaj način kreativnost potiče razvoj djeteta kao cjelovite osobe (Canfield, 1961). „Dijete je kreativno biće sa specifičnim stvaralačkim i izražajnim potencijalima“ (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, 36). Djetetova kreativnost se potiče kada ono ima priliku razmišljati divergentno¹¹. Postoji nekoliko stvari koje se mogu učiniti kako bi ono na prirodan način iskazalo vlastitu kreativnost. Treba mu pomoći prihvaćati promjene, ukazati na to kako neki problemi nemaju jednostavna rješenja, pomoći mu shvatiti kako brojni problemi imaju više mogućih rješenja, naučiti dijete procjenjivati i prihvaćati vlastite osjećaje, nagraditi ga za kreativnost, poticati ga da osjeća radost u svojim kreativnim izumima i kroz rješavanje problema te da cijeni samog sebe (Mayesky, 2009).

4.6 Sviranje na udaraljka

Prema Grujić (2017), već u najranijem periodu dječjeg života je moguće primijetiti kako ono uživa u zvukovima koje proizvodi igrajući se raznim zvečkama, zvončićima, zvučnim izvorima i predmetima koje udara jedan u drugi. Potreba za proizvodnjom zvukova se javlja kroz čitav predškolski period stoga je djecu potrebno motivirati na sviranje bez obzira na to hoće li svirati na instrumentu ili će proizvoditi zvuk pomoću drugih sredstava.

Udaraljke su vrsta instrumenta koji djeci predstavljaju „produžetak ruku“ pomoću kojeg mogu svirati. Skup udaraljki koji se upotrebljava za rad s djecom u odgojno-obrazovnoj praksi se naziva Orffov instrumentarij (Gospodnetić, 2015). Instrumenti unutar instrumentarija se dijele na melodijske (imaju određenu visinu tona i njima se može izvoditi melodija) i ritmičke instrumente (imaju neodređenu visinu tona i služe uglavnom za davanje ritmičke podloge) (Kusovac, 2010).

Proces ovladavanja sposobnošću manipuliranja instrumentima Orffovog instrumentarija ovisi o tome radimo li s melodijskim ili ritmičkim instrumentima. Prije sviranja djeci se treba predstaviti pojedini instrument i njegov zvuk, a zatim im omogućiti da ga samostalno ispituju

¹¹ Divergentno razmišljanje – stvaranje novih ideja, uživanje u procesu traženja - što više točnih rješenja.
<http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/sazetak1%20kreativnost.htm> , 14.09.2019.

i otkriju njegove zvučne mogućnosti (Grujić, 2017). Kod sviranja udaraljki treba obratiti pažnju da se ruka ili palica odmah nakon sviranja odmakne da bi dio instrumenta koji titra mogao zazvučati pravom jačinom i dovoljno dugo (Gospodnetić, 2015).

Obzirom da djecu na sudjelovanje u aktivnostima najbolje motivira igra, Denac (2011) navodi nekoliko didaktičkih jedinica za instrumentalno izvođenje glazbe kroz igru:

- izvedbeno praćenje neke pjesme koja se reproducira
- igranje s vlastitim instrumentima koja su djeca sama izradila
- sviranje oponašajući zvukove koji okružuju djecu
- igranje s instrumentima iz Orffova instrumentarija
- povezivanje istraživanjem i testiranjem zvučnih karakteristika glazbenih instrumenata

5. Glazbeno obrazovanje odgojitelja na Učiteljskom fakultetu

Sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja se sastoji od preddiplomskog i diplomskog studija. Preddiplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja traje 3 godine, odnosno 6 semestara. U tom periodu, kolegiji koje studenti moraju položiti vezano za glazbenu kulturu su: Glazbena kultura, Instrument 1 i 2 (Gitara/ Klavir), Instrumentalna pratnja s pjevanjem 1 i 2 (Gitara/ Klavir), Metodika glazbene kulture 1 i 2.¹²

U nastavku će biti prikazane informacije o kolegijima uzete iz silabusa¹³. Informacije na koje se želimo usmjeriti su ishodi učenja na razini programa kojima predmet pridonosi te očekivani ishodi učenja na razini predmeta. Ovim informacijama se želi ustanoviti za što bi sve odgojitelji trebali biti kompetentni nakon završavanja studija.

Glazbena kultura je predmet koji nosi 3 ECTS¹⁴ boda. Ishodi učenja su stjecanje vještina čitanja primjera glazbenom abecedom i ritamskim slogovima, stjecanje vještine pjevanja pjesama za djeca uz metar i ritam, pljeskanjem i ishodavanjem te upoznavanje glazbene literature za slušanje od renesanse do 21. stoljeća. Očekivani ishodi učenja podrazumijevaju: sposobnost čitanja notnog teksta glazbenom abecedom, sposobnost čitanja glazbenog ritma, sposobnost prepoznavanja tonaliteta i mjere, sposobnost pjevanja dječjih pjesmica uz ishodavanje metra i pljeskanje ritma, sposobnost prepoznavanja i uočavanja glazbenih elemenata dječje pjesme te sposobnost prepoznavanja glazbenih primjera iz literature za slušanje.

Instrumenti koje je moguće svirati su klavir i gitara (nekada je postojala i mogućnost sviranja harmonike). Bodovna vrijednost kolegija *Instrument 1* i *Instrument 2* iznosi 2 ECTS-a.

Ishodi učenja kolegija *Instrument 1*, ukoliko je odabran klavir, su: znanje tonskog sustava, nota po trajanju i visini, teoretski i praktično na instrumentu; koordiniran rad ruku te usvojena znanja iz područja glazbene teorije, primijenjena praktično na instrumentu, a koja doprinose

¹² Informacije preuzete s mrežne stranice Učiteljskog fakulteta, <https://www.ufzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2013/12/RedPredavanja2018-2019.pdf>.

¹³ Informacije preuzete s mrežne stranice Učiteljskog fakulteta, <https://www.ufzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2013/12/Preddiplomski-sveu%C4%8Dili%C5%A1ni-studij-Rani-i-pred%C5%A1kolski-odgoj-i-obrazovanje11-2.pdf>.

¹⁴ ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) – sustav koji služi prikupljanju i prijenosu bodova, a temelji se na načelu transparentnosti procesa učenja, poučavanja i vrednovanja. Njima se izražava obujam učenja na temelju definiranih ishoda učenja i pripadajućeg radnog opterećenja. <http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2017-08/Vodi%C4%8D%20za%20korisnike%20ECTS-a.pdf>

kompetentnoj interpretaciji glazbenih sadržaja. Očekivani ishodi podrazumijevaju: vještinu čitanja nota u G i F ključu - note prve, druge, male i velike oktave teoretski i praktično na instrumentu; samostalno vladanje jednostavnim glazbenim sadržajima i interpretacija melodija pjesama za djecu desnom rukom, te naizmjenice lijevom i desnom rukom, različitim tehnikama sviranja: legato, non legato, staccato i portato.

Ukoliko je u okviru ovog kolegija odabrano sviranje gitare, ishod učenja je praktična primjena glazbala u nastavi. Očekivani ishodi su: pravilna postava, osnove motoričke vještine, samostalno vladanje jednostavnim glazbenim sadržajima, vještina čitanja nota u violinskom ključu te njihova primjena do V polja.

Ishod učenja navedenog kolegija *Instrument 2*, ukoliko se radi o odabiru sviranja klavira, je viša razina primjene teoretskih znanja i tehnike sviranja na instrumentu. Očekivani ishodi podrazumijevaju: koordiniran rad ruku, razvijanje motorike, samostalnost u sviranju pjesama s akordičkom pratnjom, usvajanje teoretskih znanja neophodnih za harmonizaciju pjesama, trozvuk i njegovi obrati te dominantni četverozvuk.

Ishod učenja sviranja gitare u okviru ovog kolegija (studenti samostalno odabiru instrument koji će svirati) je praktična primjena glazbala u nastavi što podrazumijeva da se student tijekom ovog semestra treba osposobiti za samostalno čitanje nota i ritma, analizu skladbe (tonalitet, mjera, opseg tonova, prstomet), te sviranje uz intonativno točno pjevanje teksta pjesme. U ishode učenja ulazi i transponiranje melodija za oktavu više. Očekivani ishodi za ovaj predmet su: napredovanje u savladavanju motoričkih vještina, akordička postava, usvajanje osnova višeglasja i osnovnih teorijskih pojmova u instrumentalnoj praksi.

Sljedeći kolegij je instrumentalna pratnja s pjevanjem 1 koja se može odnositi na odabrane instrumente, gitaru i klavir. Vrijednost ECTS-a iznosi 1 bod.

Ishodi učenja instrumentalne pratnje s pjevanjem na klaviru podrazumijevaju: samostalnost u harmonizaciji pjesama za djecu (pismeno i praktično na instrumentu), koordinacija rada ruku te usklađenost vokalnoga i instrumentalnog djelovanja, glas i klavir istovremeno, bez zastoja. Očekivani ishodi su: koordiniran rad ruku, razvijanje motorike, samostalnost u sviranju pjesama i akordičke pratnje, samostalna harmonizacija pjesama izvan nastavnih satova te interpretacija pjesama, vokalno i instrumentalno istovremeno.

Ishod učenja instrumentalne pratnje s pjevanjem na gitari je praktična primjena glazbala s posebnim naglaskom na akordičku pratnju. Očekivani ishodi na razini predmeta su:

razumijevanje glazbe na razini samostalnog zaključivanja pojmova tonaliteta apsolutne i programne glazbe, vladanje dvoglasjem te osnovama višeglasja, razumijevanje glazbe s obzirom na strukturu kolegija, samostalna analiza skladbe (tonalitet, mjera, opseg tonova, prstomet), višeglasno sviranje, intonativno snalaženje (pravilno i točno intoniranje zadane melodije), intonativno brojanje ritma te pravilno pjevanje točnog teksta uz akordičku pratnju.

Nakon instrumentalne pratnje s pjevanjem 1, slijedi instrumentalna pratnja s pjevanjem 2 čiji se predmeti također odnose na klavir i gitaru, a vrijednost ECTS-a im je 1.

Ishod učenja instrumentalne pratnje s pjevanjem na klaviru 2 podrazumijeva samostalnu harmonizaciju pjesama za djecu te sviranje i pjevanje individualno i u skupini. Očekivani ishodi su: koordiniran rad ruku, razvijanje motorike, samostalan odabir akorada u harmonizaciji pjesama, individualno i sa skupinom, samostalnost sviranja i pjevanja pjesama uz akordičku pratnju, harmonizacija pjesama načinom klavirske literature.

Instrumentalna pratnja s pjevanjem na gitari 2 kao ishod učenja podrazumijeva praktičnu primjenu glazbala u nastavi s posebnim naglaskom na pjevanje i razrađenu akordičku pratnju. Kao očekivani ishodi podrazumijevaju se: razumijevanje umjetničkih elemenata glazbe na razini: agogike¹⁵, dinamike, ritma, interpretacije; razumijevanje glazbe na razini samostalnog zaključivanja pojmova tonaliteta apsolutne i programne glazbe, samostalna analiza skladbe (tonalitet, mjera, akordi, opseg tonova, prstomet), višeglasno sviranje, intonativno snalaženje (pravilno i točno intoniranje zadane melodije), vladanje ritmičnim figurama te pravilno pjevanje točnog teksta uz akordičku pratnju.

Sljedeći kolegiji vezani za glazbu su *Metodika glazbene kulture 1 i 2*. Bodovna vrijednost kolegija *Metodika glazbene kulture 1* jest 4 ECTS-a. Ishodi učenja ovog predmeta su: stjecanje znanja i vještina za glazbene aktivnosti s predškolskom djecom. Oblici tih glazbenih aktivnosti su: igre s pjevanjem, usvajanje pjesme, usvajanje brojalice, aktivno slušanje glazbe i poticanje dječjega glazbenog stvaralaštva. Očekivani ishodi su: savladavanje vještina pjevanja dječjih pjesama, vještina sviranja dječjih pjesama, pravilan izgovor brojalice uz pljeskanje metra i ritma, vještina sviranja dječjeg instrumentarija, sposobnost odabira prikladnih skladbi za provođenje aktivnosti slušanja glazbe te sposobnost koordinacije plesa i pokreta uz glazbu.

¹⁵ Agogika – u glazbi, skupni naziv za neznatne promjene tempa (ubrzavanje, usporavanje, zadržavanje), koje izvođač mjestimice unosi u interpretaciju glazbenih djela. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=812>, 25.09.2019.

Navedeni kolegij *Metodika glazbene kulture 2* ima 2 ECTS-a kao bodovnu vrijednost. Ishodi učenja su: stjecanje iskustva i lakoće u neposrednom kontaktu s djecom u vrtiću, sposobnost provođenja svih vrsta glazbenih aktivnosti u vrtiću (Igre s pjevanjem, usvajanje pjesme, usvajanje brojalice, aktivno slušanje glazbe i poticanje dječjeg glazbenog stvaralaštva) te sposobnost razvoja i integracije različitih kurikularnih područja u praktičnom radu s djecom. Očekivani ishodi su: usvojenost određenog broja pjesama za jasličku, mlađu, srednju i stariju dobnu skupinu, usvojenost određenog broja brojalica za jasličku, mlađu, srednju i stariju dobnu skupinu, poznavanje i pravilna uporaba dječjeg instrumentarija, sposobnost provođenja aktivnosti pasivnog i aktivnog slušanja glazbe, sposobnost odabira prikladnih skladbi za provođenje aktivnosti slušanja glazbe te sposobnost koordinacije plesa i pokreta uz glazbu.

Diplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja traje 2 godine, odnosno 4 semestra. Kolegij koji studenti moraju položiti, a vezan je za glazbenu kulturu jest *'Istraživanje dječjeg glazbenog stvaralaštva'*.¹⁶ Bodovna vrijednost predmeta je 3 ECTS-a. Očekivani ishodi predmeta su: ideje studenata (samostalne i kroz brainstorming) za poticanje dječjeg stvaralaštva, potaknute naučenim načinima; uključivanje studenata u organizirane programe otkrivanje dječje nadarenosti i načina rada s nadarenom djecom, na nivou RH; sposobnost prepoznavanja i zadovoljavanja posebnih potreba djece u kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te sposobnost razvoja i integracije različitih kurikularnih područja u praktičnom radu.

Prema navedenim informacijama moguće je vidjeti kakvo glazbeno obrazovanje, odnosno kakve kompetencije odgojitelj stječe tijekom i završetkom studiranja, ali kako navodi Habuš Rončević (2014), temeljna odgojiteljska kompetencija je kompetencija za učenje što znači otvorenost, spremnost i sposobnost cjeloživotnog učenja. Odgojitelj mora biti otvoren za nove spoznaje, kontinuirano usavršavanje i stalno profesionalno napredovanje. Pod tim se podrazumijeva i potreba za cjeloživotnim usavršavanjem u metodici glazbene kulture. Odgojitelj kroz kontinuirano usavršavanje svojih glazbenih kompetencija obogaćuje vlastite suvremene uloge u cjelokupnom odgoju i obrazovanju djece. Neke od suvremenih uloga odgojitelja u glazbenom odgoju djece rane i predškolske dobi su: motivator, medijator ili posrednik i suigrač.

Odgojitelj kao motivator mora omogućiti djeci stalne ili slučajne susrete s glazbom na razne načine i s različitim medijima. Treba razvijati interes djece za glazbu te im pokušati pobuditi

¹⁶ Informacije preuzete s mrežne stranice Učiteljskog fakulteta, <https://www.ufzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2013/12/RedPredavanja2018-2019.pdf>.

želju za sudjelovanjem u raznim glazbenim aktivnostima (pjevanje, slušanje glazbe, sviranje i plesanje uz glazbu). Osim pravilnim odabirom vrijednih glazbenih uradaka, njihovim pjevanjem i slušanjem te sviranjem, djecu je moguće motivirati vođenjem razgovora o slušanim (otpjevanim, odsviranim), glazbenim djelima. Na taj način se djecu potiče na verbalno izricanje osobnih doživljaja glazbe. Poželjno je povremeno djecu odvesti na glazbenu priredbu i koncert što kod njih stvara potrebu i naviku posjećivanja glazbenih događaja (Habuš Rončević, 2014).

Odgojitelj kao medijator ili posrednik neizravno sudjeluje u glazbenim aktivnostima djece stvarajući materijalno-prostorne preduvjete za njihovo odvijanje. Veliku važnost pridaje uređenju, smještaju i opremi glazbenog centra u sobi dnevnog boravka. Kvalitetno opremljen glazbeni centar djeci omogućuje aktivno bavljenje glazbom, višu razinu samostalnosti i sudjelovanje djece različitih glazbenih sposobnosti. Kao posrednik, odgojitelj mora biti fleksibilan, odnosno spreman na odstupanje od unaprijed planiranih zadataka i aktivnosti. U spontanim glazbenim aktivnostima treba slijediti djecu, njihove potrebe i interese, kao i razvojne mogućnosti (Habuš Rončević, 2014, 182).

Odgojitelj kao suigrač aktivno sudjeluje u djetetovim glazbenim igrama što označava simetričnost u uspostavi međusobnih odnosa, a karakterizira je uzajamna ravnopravnost, poštivanje, prihvaćanje i suradnja. Ova uloga zahtijeva povremeno napuštanje stava nadzora nad djetetom i organizatora glazbene aktivnosti. Djetetu treba prepustiti odabir pjesme i spontanost u organizaciji glazbenih improvizacija te se kao suigrač uključivati u njegove glazbene igre. Odgojiteljevo sudjelovanje u ulozi suigrača može dodatno motivirati dijete na dublje uključivanje u igru (Habuš Rončević, 2014, 183).

6. Metodologija istraživanja

6.1 Problem i cilj istraživanja

Temeljni problem ovog istraživanja je pitanje stavova i mišljenja odgojitelja o poticajnosti glazbe za govorni razvoj djeteta. U skladu s navedenim problemom, postavljeni su sljedeći ciljevi istraživanja:

1. Istražiti stavove/mišljenja odgojitelja o poticajnosti glazbe za dječji govorni razvoj.
2. Utvrditi koje glazbene aktivnosti odgojitelji najviše provode u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi.
3. Utvrditi koju glazbenu aktivnost odgojitelji smatraju najpoticajnijom za dječji govorni razvoj.
4. Provjeriti osjećaju li se odgojitelji kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u radu s djecom.

6.2 Hipoteze

Na temelju navedenih ciljeva istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze istraživanja:

H1: Ispitani odgojitelji glazbene aktivnosti smatraju poticajnim za dječji govorni razvoj.

H2: Ispitani odgojitelji učestalo provode glazbene aktivnosti u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi.

H3: U okviru glazbenih aktivnosti, ispitani odgojitelji u radu s djecom najčešće provode dječje igre s pjevanjem te tzv. aktivnost „Mali orkestar“.

H4: Najpoticajnijom glazbenom aktivnošću koja doprinosi govornom razvoju djeteta, ispitani odgojitelji smatraju provođenje glazbenih igara s pjevanjem.

H5: Ispitani odgojitelji se smatraju kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi.

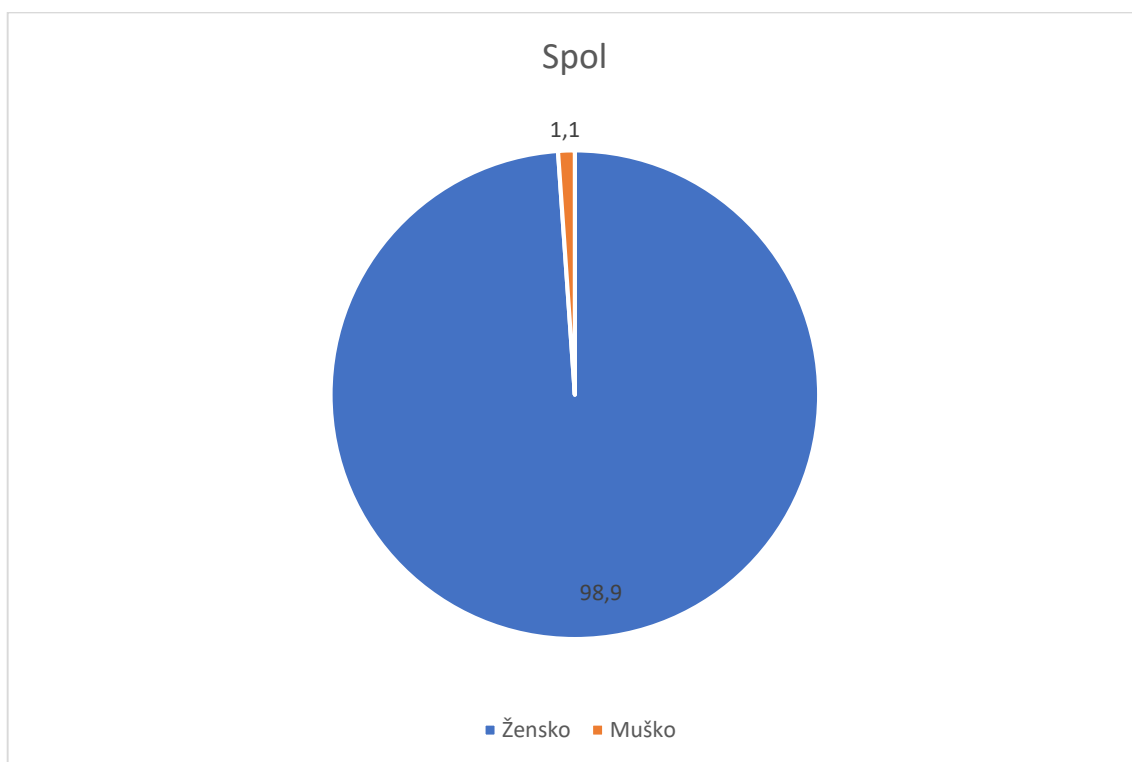
6.3 Mjerni instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja kreiran je anonimni anketni upitnik koji sadrži 20 kratkih pitanja s mogućnošću višestrukog odabira, kratkog odgovora i odgovora linearnim mjerilom. Sastoji

se od tri podskale: Opće informacije (o ispitaniku), Stavovi ispitanika o dobrobiti glazbe za govorni razvoj djece i Glazbeno obrazovanje odgojitelja. Anketni upitnik je kreiran pomoću Google obrasca te je objavljen u nekoliko grupa na društvenoj stranici Facebooku – Odgojitelji i odgojitelji pripravnici, Didaktika u dječjim vrtićima i ARTete. Istraživanje je trajalo tri tjedna, u periodu od 29. srpnja 2019. do 19. kolovoza 2019. godine. U tom periodu je prikupljeno 93 odgovora. Upitnik je namijenjen odgojiteljima koji trenutno rade u dječjim vrtićima.

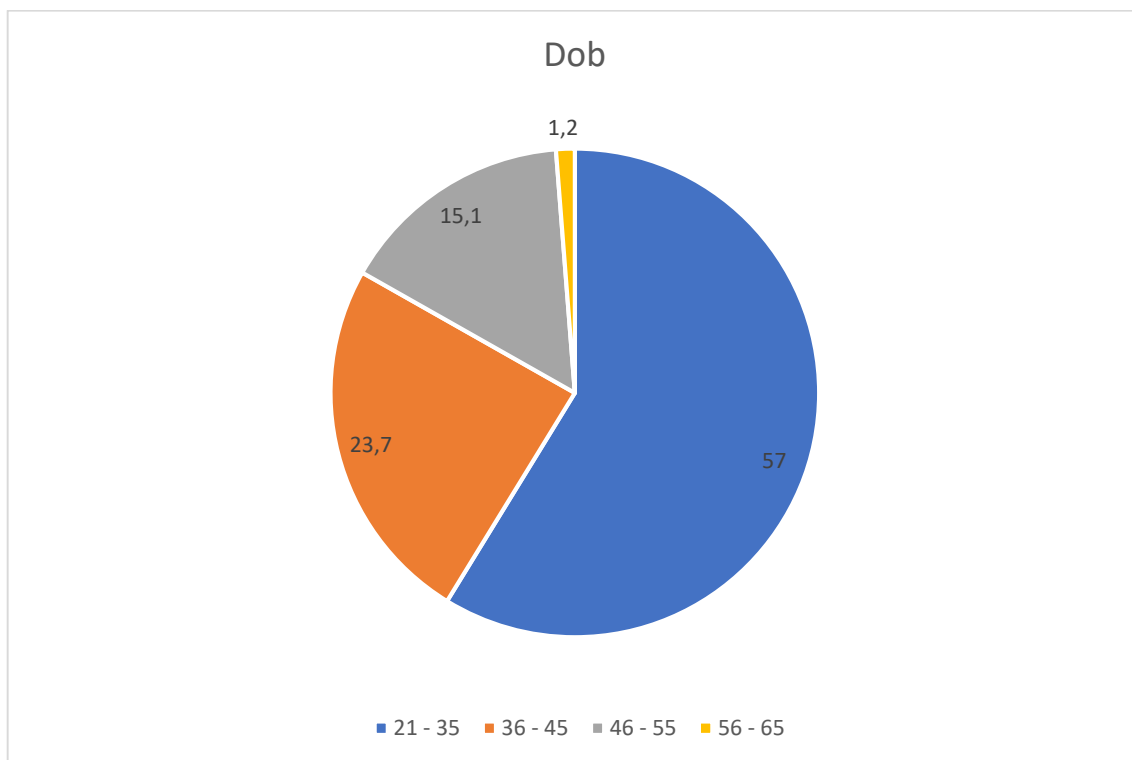
6.4 Ispitanici

U istraživanju je sudjelovalo 93 odgojitelja. Većina odgojitelja je ženskog spola, njih 98,9%, a 1,1% muškog spola. Razlog tako malog postotka muških odgojitelja se može potkrijepiti podatkom iz Državnog zavoda za statistiku iz 2018. godine. On navodi kako je ukupno zaposlenih u dječjim vrtićima, programima predškole i kraćim programom s punim radnim vremenom na početku pedagoške godine 2017./2018. bilo 20 571 osoba od čega je samo 967 odgojitelja muškog spola, odnosno 4,7%.

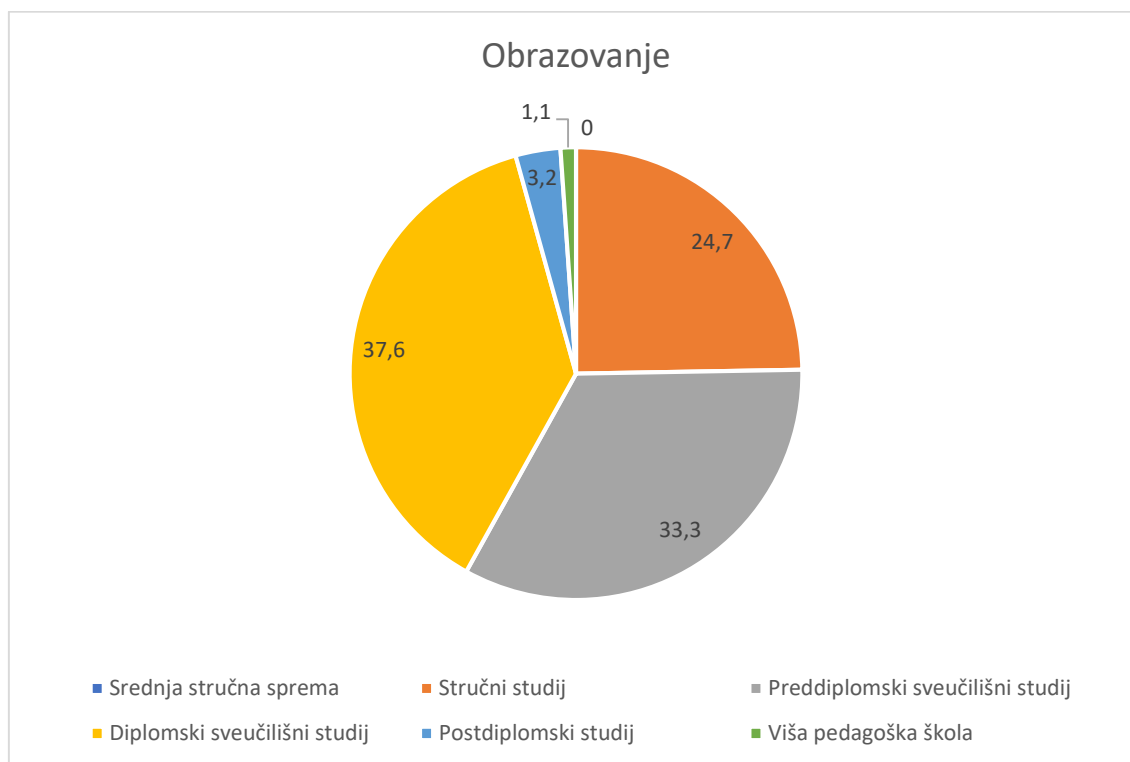
Grafikon 1: Prikaza odnosa spolova sudionika istraživanja

Najveći postotak ispitanika u dobi između 21 i 35 godina (57%), zatim slijedi dob od 36 do 45 godina koji čine 23,7%, između 46 i 55 godina je 15,1%, a između 56 i 65 godina je 4,3% ispitanika.

Grafikon 2: Prikaz dobi sudionika istraživanja

Najveći udio ispitanika je završio diplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (37,6%), a 33,3% je završilo preddiplomski sveučilišni studij. Stručni studij je završilo 24,7% , postdiplomski studij 3,2% ispitanika, a Višu pedagošku školu je završio 1,1% odnosno 1 ispitanik.

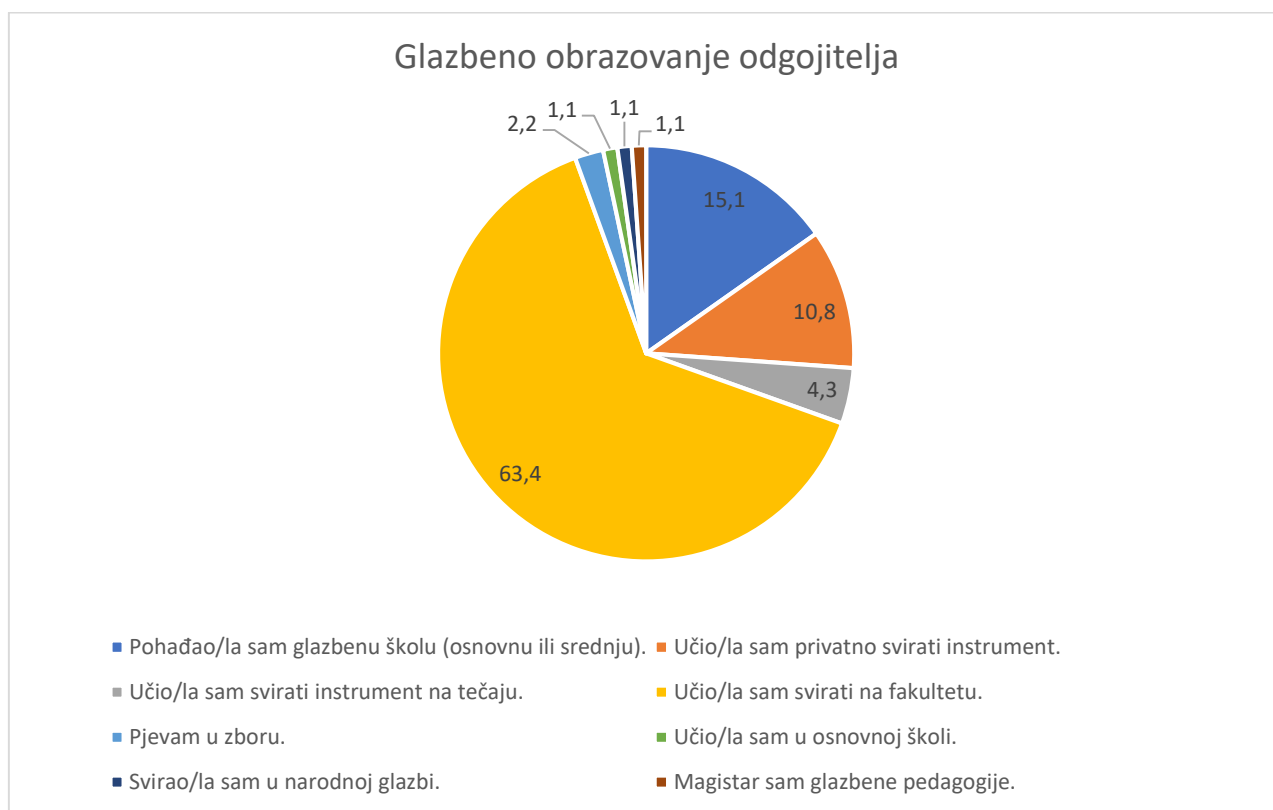
Grafikon 3: Prikaz stečenog obrazovanja sudionika istraživanja

Iz prikazanog grafikona (br. 4), vidljivo je radno iskustvo odgojitelja u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Naime, 32,3% ispitanika ima od 6 do 15 godina iskustva, zatim slijede ispitanici sa 1 do 5 godina iskustva (31,2%). Nadalje, 15,1% ispitanika ima od 16 do 25 godina radnog iskustva, 11,8% ima iskustva manje od godinu dana, što znači kako su još pripravnici te 9,7% ispitanika ima više od 25 godina radnog iskustva.

Grafikon 4: Prikaz radnog iskustva sudionika istraživanja

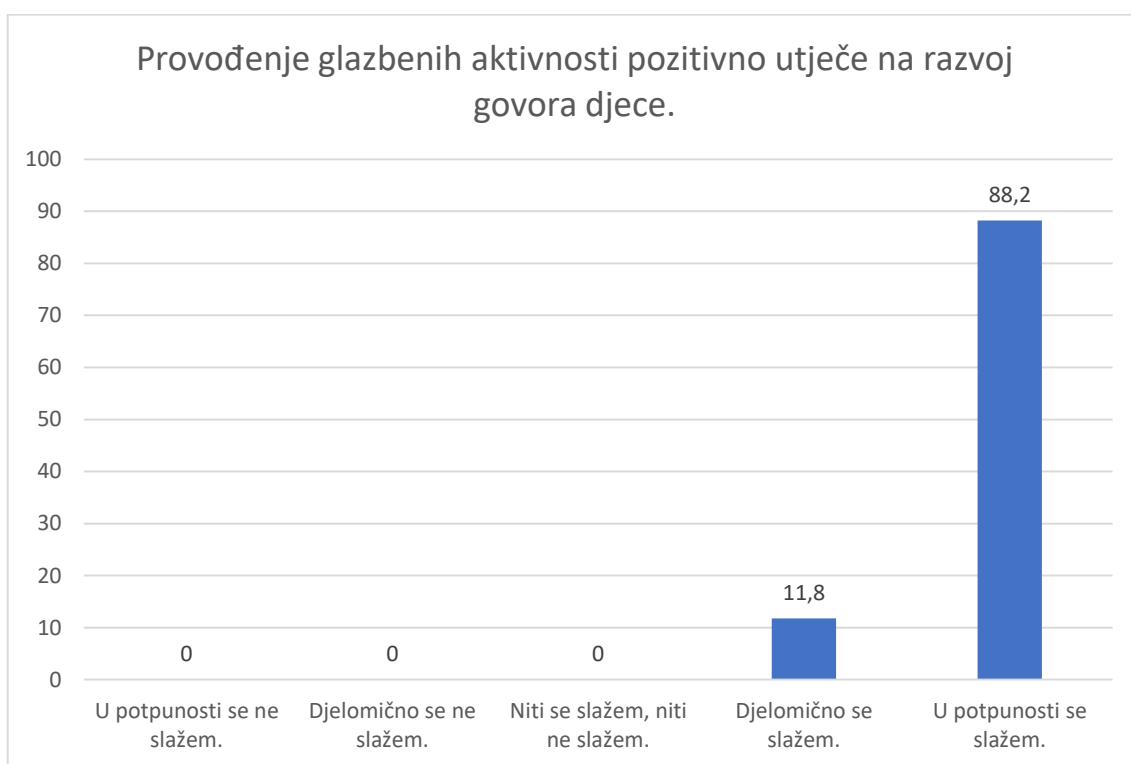
Stečeno glazbeno obrazovanje ispitanika je prikazano grafikonom broj 5. Moguće je vidjeti kako je 64,5% ispitanika učilo svirati na fakultetu, njih 15,1% je pohađalo glazbenu školu (osnovnu ili srednju), dok je 10,8% učilo privatno svirati instrument. Nadalje, 4,3% ispitanika je učilo svirati instrument na tečaju, 2,2% ispitanika je navelo kako su stekli glazbeno obrazovanje pjevajući u zboru. 1,1% ispitanika je navelo kako je svoje glazbeno obrazovanje steklo: u školi, na fakultetu postajući magistrom glazbene pedagogije te svirajući u narodnoj glazbi.

Grafikon 5: Prikaz glazbenog obrazovanja sudionika istraživanja

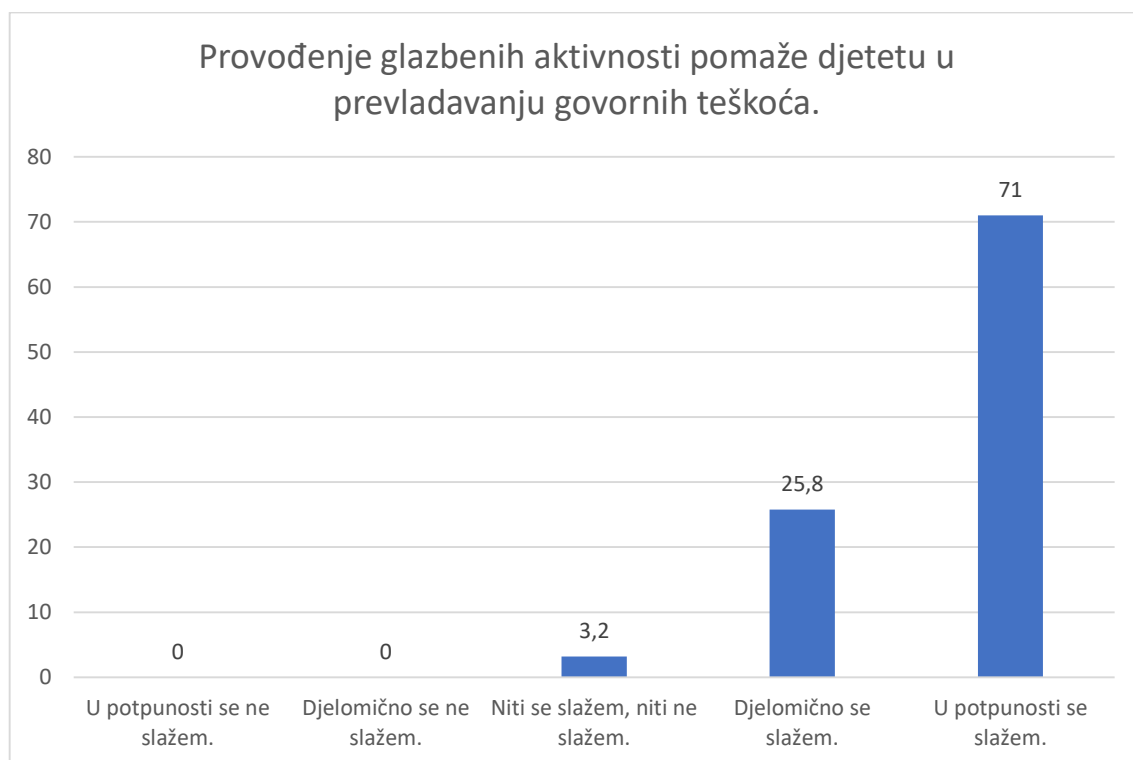
6.5 Rezultati i analiza podataka

Dobiveni rezultati prikazani u Grafikonu 6 ukazuju da se 88,2% ispitanika u potpunosti slažu s tvrdnjom da provođenje glazbenih aktivnosti poticajno djeluje na razvoj djetetova govora dok se 11,8% ispitanika djelomično slaže s navedenom tvrdnjom. Ovim rezultatima potvrđena je hipoteza H1. Ove rezultate možemo potkrijepiti činjenicom da je glazba prisutna u dječjim životima od najranije dobi te pridonosi snažnijem, cjelovitom razvoju djeteta što obuhvaća intelektualni, emocionalni, socijalni i tjelesni razvoj (Marić i Goran, 2013).

Grafikon 6: Prikaz stavova ispitanika o utjecaju glazbenih aktivnosti na razvoj govora

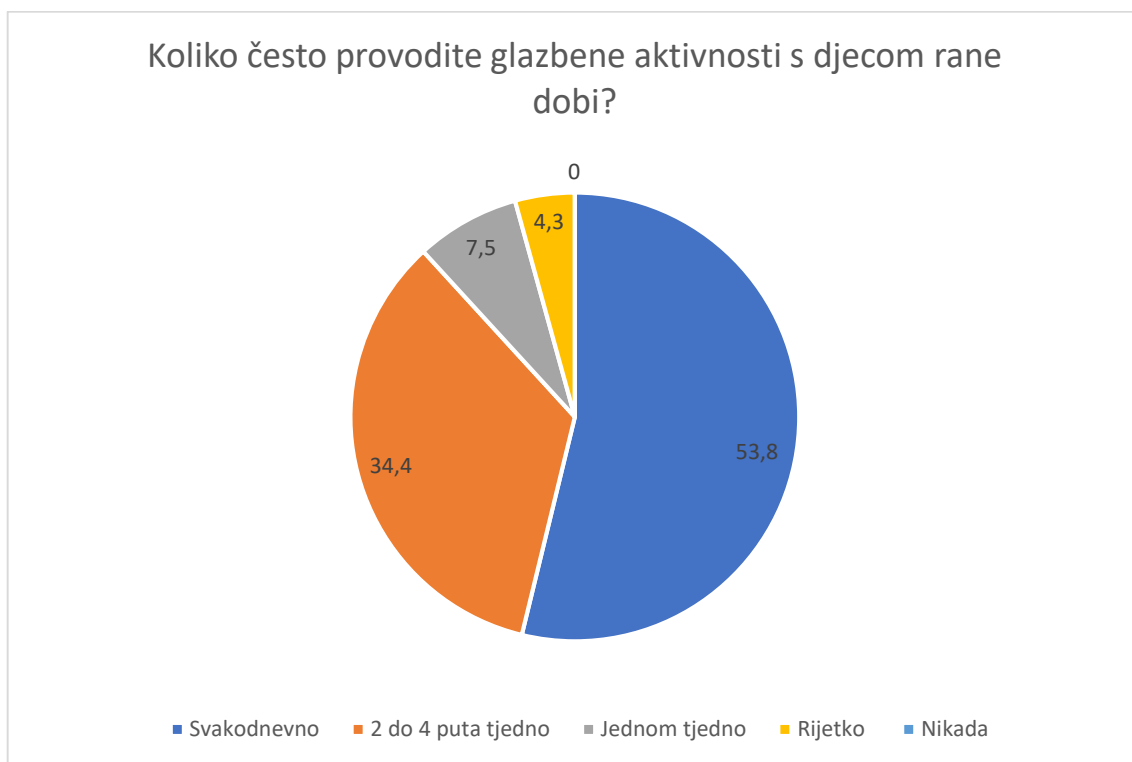
Rezultati dobiveni u grafikonu broj 7 koji ukazuju da provođenje glazbenih aktivnosti pomaže djetetu u prevladavanju govornih poteškoća i time dodatno potvrđuju hipotezu H1. Prema dobivenim rezultatima vidljivo je da se najveći dio ispitanika, njih 71% u potpunosti slaže s tvrdnjom, dok se njih 25,8% djelomično slaže, a 3,2% se niti slaže, niti ne slaže s navedenom tvrdnjom. Kako i Posokhova navodi (1999), djetetu je potrebno omogućiti stimulativno okruženje. Dijete treba biti u doticaju s različitim predmetima koje može istraživati putem svih osjetila što uključuje i slušanje glazbe (pjevanje i različiti instrumenti). Kao što smo i prije spomenuli (Poglavlje 1), s djecom je potrebno raditi logoritmčke govorne igre jer se njima aktivira i stimulira skladni razvoj govora te se sprečavaju moguća odstupanja tijekom tog razvoja. Glazba i njeni elementi se mogu upotrebljavati kao intervencija u medicinskom, obrazovnom i svakodnevnom okruženju¹⁷.

Grafikon 7: Prikaz stavova ispitanika o utjecaju glazbenih aktivnosti u prevladavanju govornih teškoća

¹⁷ http://www.muzikoterapeuti.hr/?page_id=85, 29.08.2019.

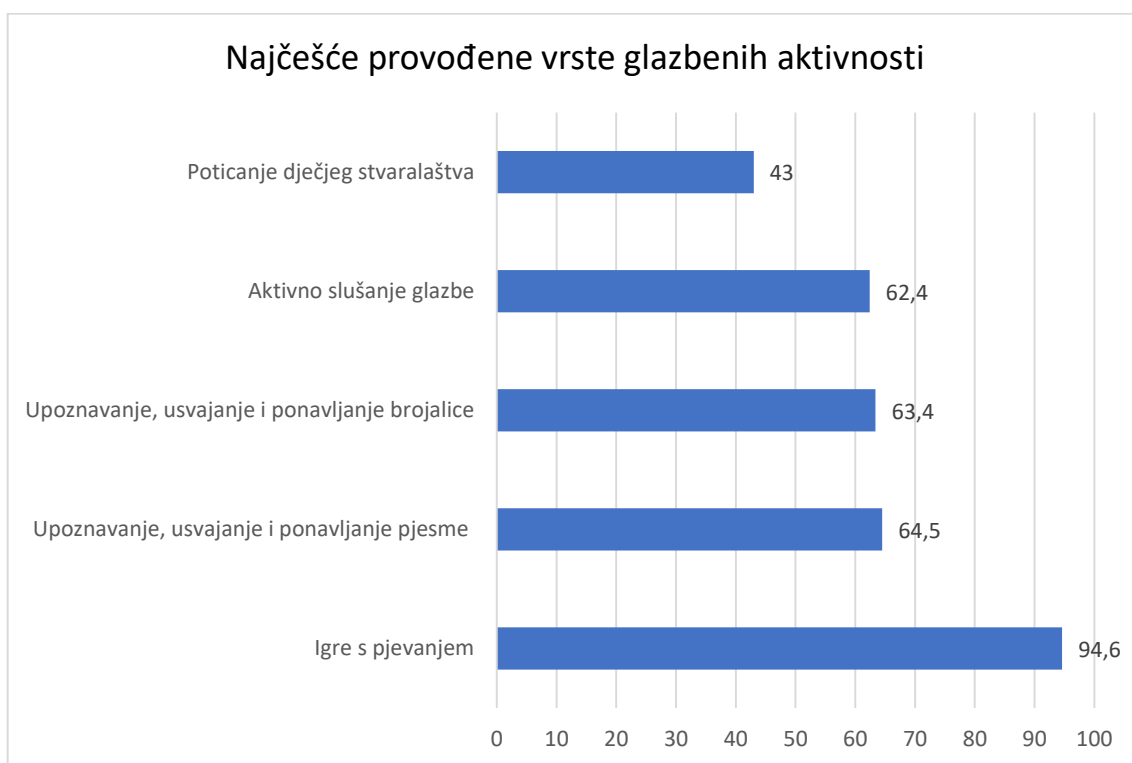
Pri istraživanju učestalosti provođenja glazbenih aktivnosti s djecom rane dobi pokazalo se kako 53,8% ispitanika provodi glazbene aktivnosti svakodnevno, 34,4% provodi ih 2 do 4 puta tjedno, 7,5% ispitanika provodi glazbene aktivnosti jednom tjedno dok ih 4,3% provodi rijetko. Navedeni rezultati potvrđuju hipotezu H2.

Grafikon 8: Prikaz učestalosti provođenja glazbenih aktivnosti s djecom rane dobi

U navedenom grafikonu (Grafikon 9) je prikazana učestalost provođenja određenih vrsta glazbenih aktivnosti. U ovom pitanju su ispitanici mogli odabrati više odgovora. Iz dobivenih odgovora, moguće je vidjeti kako se najčešće provode igre s pjevanjem (94,6%) čime je potvrđen prvi dio treće hipoteze H3.

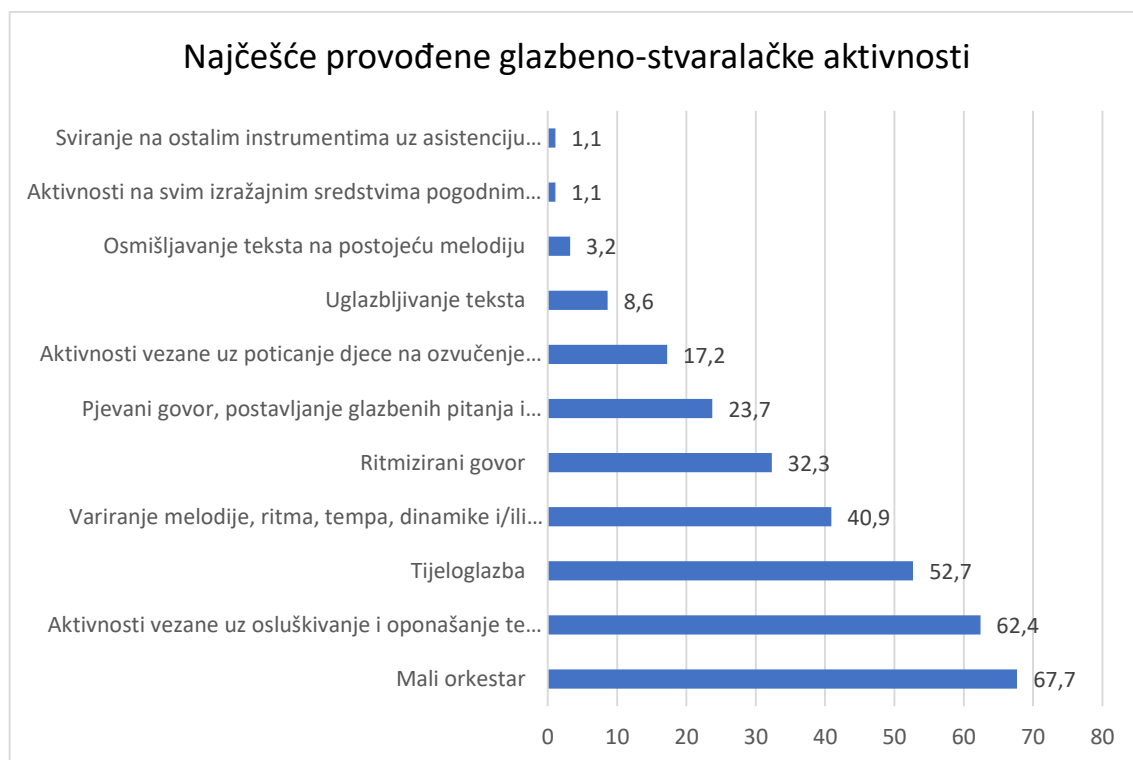
Slijed ostalih aktivnosti po učestalosti provođenja je: aktivnost upoznavanja, usvajanja i ponavljanja pjesme (64,5%), aktivnost upoznavanja, usvajanja i ponavljanja brojalice (63,4%), aktivno slušanje glazbe (62,4%) te poticanje dječjeg stvaralaštva (43%).

Grafikon 9: Prikaz najčešće provođenih vrsta glazbenih aktivnosti

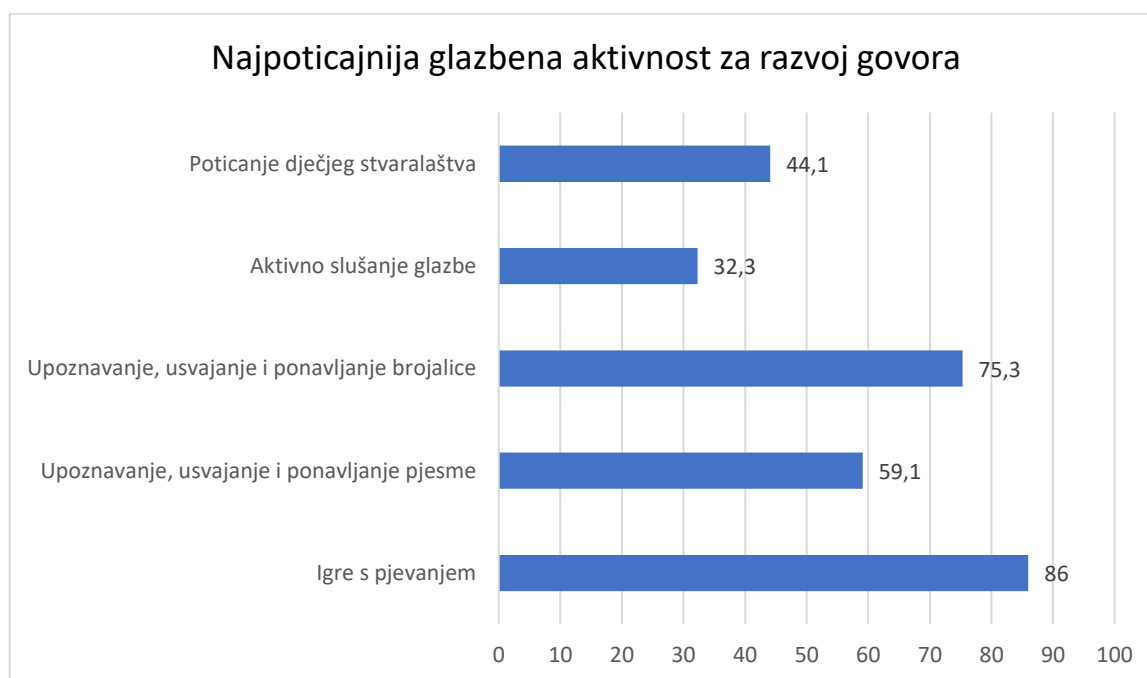
Drugi dio treće hipoteze odnosio se na učestalost provođenja glazbeno-stvaralačkih aktivnosti među kojima se kao najčešće provedena glazbeno-stvaralačka aktivnost navodi tzv. aktivnost Mali orkestar, odnosno sviranje na samostalno izrađenim zvečkama ili glazbalima dječjeg instrumentarija. Na ovo pitanje se također moglo odgovoriti sa više odgovora. Dobiveni rezultati pokazuju kako se kao najčešće provedena glazbeno-stvaralačka aktivnost ističe aktivnost sviranja na samostalno izrađenim zvečkama ili glazbalima dječjeg instrumentarija – tzv. aktivnost „Mali orkestar“ (67,7%).

Nakon toga slijede aktivnosti vezane uz osluškivanje i oponašanje te prepoznavanje zvukova (62,4%), tjeloglazba (52,7%), variranje melodije, ritma, tempa, dinamike i/ili karaktera u poznatoj pjesmi i/ili brojatici (40,9%), ritmizirani govor (32,3%), pjevani govori, postavljanje glazbenih pitanja i završavanje nedovršenih glazbenih fraza (23,7%), aktivnosti vezane uz poticanje djece na ozvučenje priče ili pjesme tijekom njihova izvođenja (17,2%), uglazbljivanje teksta (8,6%) te osmišljavanje teksta na postojeću melodiju (3,2%). Ispitanici su također naveli i provođenje aktivnosti na svim izražajnim sredstvima koja su pogodna za izražavanje zvuka (1,1%) i sviranje na ostalim instrumentima kao što su bubnjevi, klavijatura, harmonika dok ih drži odgojitelj (1,1%). Dobivenim rezultatima potvrđen je i drugi dio treće hipoteze H3.

Grafikon 10: Prikaz najčešće provedenih vrsta glazbeno-stvaralačkih aktivnosti

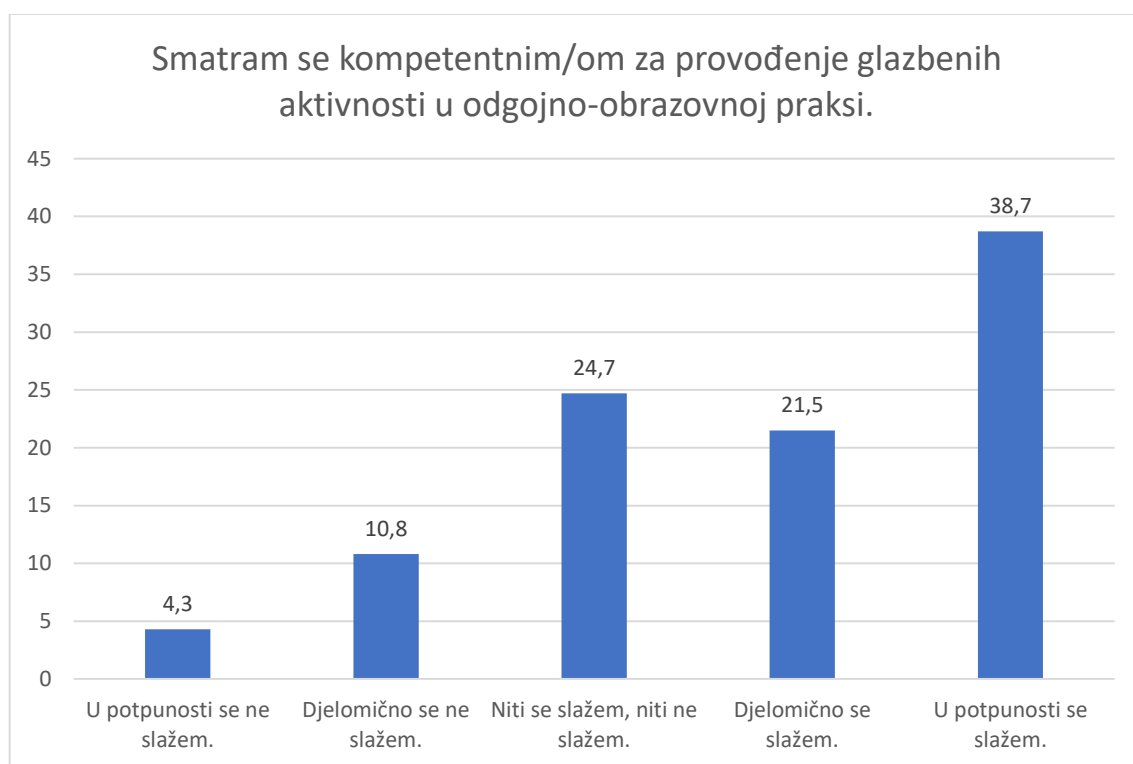
Rezultati prikazani u grafikonu broj 11 navode kako ispitanici smatraju Igre s pjevanjem najpoticajnijom aktivnošću za razvoj govora djece rane dobi (86%). Nakon njih slijede aktivnosti upoznavanja, usvajanja i ponavljanja brojalice (75,3%), aktivnosti upoznavanja, usvajanja i ponavljanja pjesme (59,1%), poticanje dječjeg stvaralaštva (44,1%) i aktivno slušanje glazbe (32,3%). S obzirom na to da ispitanici odgojitelji smatraju provođenje Igara s pjevanjem najpoticajnijom glazbenom aktivnošću, potvrđena je četvrta hipoteza H4.

Grafikon 11: Prikaz stavova ispitanika o najpoticajnijoj glazbenoj aktivnosti

Prilikom samoprocjene kompetencija ispitanika za provođenje glazbenih aktivnosti, pokazalo se kako se 38,7% ispitanika u potpunosti smatra kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi, dok se 21,5% djelomično slaže s tom tvrdnjom. Nadalje, njih 24,7% se niti slaže, niti ne slaže s tom tvrdnjom, dok se 10,8% djelomično ne slaže, a 4,3% ispitanika se u potpunosti ne slaže (Grafikon br. 12). Dobiveni rezultati potvrđuju petu hipotezu H5.

Ove rezultate možemo usporediti s provedenim istraživanjem Bačlija Sušić (2018) koja preispituje glazbene kompetencije odgojitelja u svjetlu samorefleksije studenata ranog i predškolskog odgoja. Pokazalo se kako je prisutna visoka razina samoprocjene osnovnih glazbenih kompetencija, metodičkih kompetencija za poučavanje glazbe te kreativnih glazbenih aktivnosti, ali studenti smatraju kako je potrebno raditi na njihovom praktičnim kompetencijama. Navodi se kako dobro vladaju teorijom, ali bi se trebalo poraditi na praktičnom dijelu, odnosno praktičnim kompetencijama.

Grafikon 12: Samoprocjena kompetencija ispitanika za provođenje glazbenih aktivnosti

Zaključak

S obzirom na nedjeljivu povezanost između glazbenih i jezičnih elemenata, poticanje i provođenje djetetovih glazbenih aktivnosti ima značajan doprinos razvoju djetetova govora. Pri tome značajnu ulogu ima odgojitelj kao poticatelj djetetovih glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi. Odgojitelji tijekom dodiplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja stječu glazbene vještine i znanja koje su im potrebne za provođenje glazbenih aktivnosti u radu s djecom. Tijekom diplomskog studija studenti dodatno razvijaju svoje glazbeno-stvaralačke kompetencije koje također imaju važan doprinos u razvoju djetetova govora.

Rezultati provedenog istraživanja ukazuju da ispitanici odgojitelji smatraju glazbene aktivnosti poticajnim za dječji govorni razvoj te se smatraju kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u radu s djecom rane i predškolske dobi. Takvi stavovi ispitanika mogu se pripisati kako njihovom obrazovanju tijekom studija kao i drugim oblicima glazbenom obrazovanja, ali i njihovom interesu i senzibilitetu za glazbu koje je potrebno dodatno poticati i razvijati putem različitih oblika stručnog usavršavanja i cjeloživotnog učenja. Značajan čimbenik u provođenju glazbenih aktivnosti u radu s djecom uz to ima i dobra priprema, odnos prema djetetu te stvaranje poticajne govorno-jezične okoline. Poticanje glazbom i njenim elementima doprinosi razvoju glazbenih sposobnosti te estetskog i umjetničkog senzibiliteta djeteta kao i poticanju njegova govora. Bitan čimbenik u razvoju govora je i slušanje, stoga je važno da se djetetu omoguće kvalitetni sadržaji. Na taj način, putem glazbe i različitih glazbenih aktivnosti, moći će dublje proživljavati i usvajati određene pojmove te razvijati govorne vještine.

Literatura

1. Bačlija Sušić, B. (2018). Glazbene kompetencije odgojitelja u svjetlu samorefleksije studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20(Sp. Ed. 1), 113-129.
2. Breitenfeld, D., Majsec Vrbanić, V. (2008): *Kako pomoći djeci glazbom?* Paedomusicotherapia. Zagreb, Birotisak d.o.o.
3. Breitenfeld, D., Majsec Vrbanić, V. (2011): *Muzikoterapija – Pomozimo si glazbom.* Zagreb, Music play.
4. Canfield, S.T. (1961): Creativity in Music Education. *Music Educators Journal*. 48 (2), 51-56.
5. Denac, O. (2011). *Z igro v čarobni svet glasbe: didaktični priročnik za glasbo v vrtcu in prvem razredu osnovne šole.* Mladinska knjiga.
6. Dobrota, S. (2012). *Uvod u suvremenu glazbenu pedagogiju.* Dalmacija papir, Split.
7. Gospodnetić, H. (2015): *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 1 i 2.* Zagreb, Mali profesor.
8. Gospodnetić, H., Spiller, F. (2002): *Dječje igre s pjevanjem: uz pratnju klavira i/ili gitare.* Zagreb, Felix Spiller.
9. Grujić, G. (2017): *Metodički aspekti u muzičkom vaspitanju dece predškolskog uzrasta.* Beograd, Klett.
10. Guberina, P., (2010): *Govor i čovjek – Verbotonalni sistem.* Artresor naklada, Zagreb.
11. Habuš Rončević, S. (2014): Neke suvremene uloge odgojitelja u glazbenom odgoju djece rane i predškolske dobi, *Magistra Iadertina*. 9 (1), 179-187. <https://hrcak.srce.hr/137253>, 16.09.2019.
12. Hansen, K.A., Kaufmann, R.K., Burke Walsh, K. (2001): *Kurikulum za vrtiće: razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina.* Zagreb, Biblioteka Korak po korak.
13. Herljević, I., Posokhova, I. (2007): *Govor, ritam, pokret.* Lekenik, Ostvarenje d.o.o.
14. Herzog, J., Bačlija Sušić, B., Županić Benić, M. (2019): Samoprocjena profesionalnih kompetencija studenata ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja u provođenju likovnih i glazbenih aktivnosti s djecom. *Nova prisutnost*, 16 (3); 579-593. <https://hrcak.srce.hr/209171>, 25.07.2019.

15. Jurišić, G., Sam Palmić, R. (2002): *Brojalica – snažni glazbeni poticaj*. Rijeka, Adami.
16. Kovačević, M. (1996): Pomaknute granice ranoga jezičnoga razvoja: okvir za novu psiholingvističku teoriju. *Suvremena lingvistika*. 41-42 (1-2), 309-318. <https://hrcak.srce.hr/24214> , 12.09.2019.
17. Kusovac, N. (2010): Orfov muzički instrumentarij. *Časopis za društvene i prirodne nauke*, 1, 251-258. http://svarog.nubl.org/wp-content/uploads/2014/12/Nata%C5%A1a-Kusovac-Orfov-muzi%C4%8Dki-instrumentarij_split_1.pdf , 19.07.2019.
18. Majsec Vrbanić, V. (2008): *Slušamo, pjevamo, plešemo, sviramo*. Zagreb, Birotisak d.o.o.
19. Manasteriotti, V. (1982): *Zbornik pjesama i igara za djecu – priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb, Školska knjiga.
20. Marić, Lj., Goran, Lj. (2013): *Zapjevajmo radosno – Metodički priručnik za odgojitelje, student i roditelje*. Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga.
21. Mayesky, M. (2009): *Creative Activities for Young Children*. Delmar, Engage learning. <http://gen.lib.rus.ec/book/bibtex.php?md5=076842DCA401B0A08586E2CC1D3F6270> , 14.09.2019.
22. Posokhova, I. (1999): *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece – priručnik za roditelje*. Zagreb, Ostvarenje d.o.o.
23. Schäfer, C. (2015): *Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori*. Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga.
24. Starc, B. i dr. (2004): *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga. <https://www.slideshare.net/AzRaHaliLovi/osobineipsiholokiuvjetirazvojadjetetapredkolskedobi> , 20.06.2019.
25. Šmit, M. B. (2001): *Glazbom do govora*. Zagreb, Naklada Haid.
26. Velički, V. (2009): Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. *Metodika hrvatskoga jezika*, 10 (1), 80-91.
27. Vidulin, S. (2016): Glazbeni odgoj djece u predškolskim ustanovama: mogućnosti i ograničenja, *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. 62 (1), 221-233.
28. Voglar, M. (1989): *Otrok in glasba*, Ljubljana: DZS.

Mrežne stranice:

29. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2018). Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programme predškolskog odgoja, kraj šk. g. 2016./2017. i početak šk./ped. g. 2017./2018.: Statistička izvješća. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/SI-1619.pdf , 26.08.2019.
30. HUM – Hrvatska udruga muzikoterapeuta. http://www.muzikoterapeuti.hr/?page_id=85 , 29.08.2019.
31. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf> , 14.09.2019.
32. Učiteljski fakultet u Zagrebu, Red predavanja. <https://www.ufzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2013/12/RedPredavanja2018-2019.pdf> , 22.07.2019.
33. Učiteljski fakultet u Zagrebu, Opis predmeta – Silabusi za akademsku godinu 2016./2017. Preddiplomski sveučilišni studij “Rani i predškolski odgoj i obrazovanje”. <https://www.ufzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2013/12/Preddiplomski-sveu%C4%8Dili%C5%A1ni-studij-Rani-i-pred%C5%A1kolski-odgoj-i-obrazovanje11-2.pdf> , 22.07.2019.
34. Učiteljski fakultet u Zagrebu, Opis predmeta – Silabusi za akademsku godinu 2016./2017. Diplomski sveučilišni studij “Rani i predškolski odgoj i obrazovanje”. <https://www.ufzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2013/12/Diplomski-sveu%C4%8Dili%C5%A1ni-studij-ranoga-i-pred%C5%A1kolskoga-odgoja-i-obrazovanja.pdf> , 22.07.2019.
35. Učiteljski fakultet u Zagrebu: Povijest fakulteta; <https://www.ufzg.unizg.hr/povijest-fakulteta/> , 26.08.2019.

Prilozi

Popis grafikona

Grafikon 1. Prikaz odnosa spolova

Grafikon 2. Prikaz dobi

Grafikon 3. Prikaz obrazovanja

Grafikon 4. Prikaz radnog iskustva

Grafikon 5. Prikaz glazbenog obrazovanja odgojitelja

Grafikon 6. Prikaz stavova ispitanika o utjecaju glazbenih aktivnosti na razvoj govora

Grafikon 7. Prikaz stavova ispitanika o utjecaju glazbenih aktivnosti u prevladavanju govornih teškoća

Grafikon 8. Prikaz učestalosti provođenja glazbenih aktivnosti s djecom rane dobi

Grafikon 9. Prikaz najčešće provedenih vrsta glazbenih aktivnosti

Grafikon 10. Prikaz najčešće provedenih vrsta glazbeno-stvaralačkih aktivnosti

Grafikon 11. Prikaz stavova ispitanika o najpoticajnijoj glazbenoj aktivnosti

Grafikon 12. Samoprocjena kompetencija ispitanika za provođenje glazbenih aktivnosti

Upitnik

A. Opće informacije - Informacije o ispitaniku.

1. Spol:
 - a) Žensko
 - b) Muško
2. Dob:
 - a) 18 - 25
 - b) 26 - 45
 - c) 45- 65
 - d) 65 >
3. Obrazovanje:
 - a) Srednja stručna sprema
 - b) Stručni studij
 - c) Preddiplomski sveučilišni studij
 - d) Diplomski sveučilišni studij
 - e) Postdiplomski studij
 - f) Ostalo:
4. Radno iskustvo kao odgojitelj u ustanovi ranog i predškolskog odgoja?
 - a) Manje od godinu dana (pripravnik)
 - b) 1- 5 godina
 - c) 6 - 15 godina
 - d) 16 - 25 godina
 - e) Više od 25 godina

B. Stavovi ispitanika o dobrobiti glazbe za govorni razvoj djece

5. Koliko često provodite glazbene aktivnosti s djecom rane dobi?
 - a) Svakodnevno
 - b) 2 do 4 puta tjedno
 - c) Jednom tjedno
 - d) Nikada
 - e) Ostalo:

6. Koju vrstu glazbenih aktivnosti najčešće provodite s djecom rane dobi? (Moguće je odabrati više odgovora.)
- a) Igre s pjevanjem
 - b) Upoznavanje, usvajanje i ponavljanje pjesme
 - c) Upoznavanje, usvajanje i ponavljanje brojalice
 - d) Aktivno slušanje glazbe
 - e) Poticanje dječjeg stvaralaštva
 - f) Ostalo:
7. Koju vrstu glazbeno-stvaralačkih aktivnosti najčešće provodite s djecom rane dobi?
- a) Aktivnosti vezane uz osluškivanje i oponašanje te prepoznavanje zvukova
 - b) Tjeloglazba
 - c) Pjevani govor, postavljanje glazbenih pitanja i završavanje nedovršenih glazbenih fraza
 - d) Ritmizirani govor
 - e) Variranje melodije, ritma, tempa, dinamike i/ili karaktera u poznatoj pjesmi i brojatici
 - f) Sviranje na samostalno izrađenim zvečkama ili glazbalima dječjeg instrumentarija – “Mali orkestar”
 - g) Aktivnosti vezane uz poticanje djece na ozvučenje priče ili pjesme tijekom njihova izvođenja
 - h) Osmišljavanje teksta na postojeću melodiju
 - i) Uglazbljivanje teksta
 - j) Ostalo:
8. Koliko često koristite Orffov instrumentarij tijekom izvođenja glazbenih aktivnosti?
- a) Nikada
 - b) Vrlo rijetko
 - c) Povremeno
 - d) Često
 - e) Uvijek
9. Važno je koristiti Orffov instrumentarij tijekom izvođenja glazbenih aktivnosti.
- a) U potpunosti se ne slažem.
 - b) Djelomično se ne slažem.
 - c) Niti se slažem, niti ne slažem.
 - d) Djelomično se slažem.

- e) U potpunosti se slažem.
10. Za koju vrstu glazbene aktivnosti smatrate da najviše potiče razvoj govora djece rane dobi? (Moguće je odabrati više odgovora.)
- a) Igre s pjevanjem
 - b) Upoznavanje, usvajanje i ponavljanje pjesme
 - c) Upoznavanje, usvajanje i ponavljanje brojalice
 - d) Aktivno slušanje glazbe
 - e) Poticanje dječjeg stvaralaštva
 - f) Ostalo:
11. Za koju vrstu glazbeno-stvaralačke aktivnosti smatrate da najviše potiče razvoj govora djece rane dobi? (Moguće je odabrati više odgovora.)
- a) Aktivnosti vezane uz osluškivanje i oponašanje te prepoznavanje zvukova
 - b) Tjeloglazba
 - c) Pjevani govor, postavljanje glazbenih pitanja i završavanje nedovršenih glazbenih fraza
 - d) Ritmizirani govor
 - e) Variranje melodije, ritma, tempa, dinamike i/ili karaktera u poznatoj pjesmi i brojatici
 - f) Sviranje na samostalno izrađenim zveckama ili glazbalima dječjeg instrumentarija – “Mali orkestar”
 - g) Aktivnosti vezane uz poticanje djece na ozvučenje priče ili pjesme tijekom njihova izvođenja
 - h) Osmišljavanje teksta na postojeću melodiju
 - i) Uglazbljivanje teksta
 - j) Ostalo:
12. Provođenje glazbenih aktivnosti pozitivno utječe na razvoj govora djece.
- a) U potpunosti se ne slažem.
 - b) Djelomično se ne slažem.
 - c) Niti se slažem, niti ne slažem.
 - d) Djelomično se slažem.
 - e) U potpunosti se slažem.
13. Provođenje glazbenih aktivnosti pomaže djetetu u prevladavanju govornih poteškoća.
- a) U potpunosti se ne slažem.
 - b) Djelomično se ne slažem.

- c) Niti se slažem, niti ne slažem.
- d) Djelomično se slažem.
- e) U potpunosti se slažem.

C. Glazbeno obrazovanje odgojitelja

14. Moje glazbeno obrazovanje:

- a) Pohađao/la sam glazbenu školu (osnovnu ili srednju).
- b) Učio/la sam privatno svirati instrument.
- c) Učio/la sam svirati instrument na tečaju.
- d) Učio/la sam svirati na fakultetu.
- e) Ostalo:

15. Obrazovanje koje sam stekao/stekla pohađanjem glazbene škole/tečaja/privatno/na fakultetu mi pomaže u provođenju glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi.

- a) U potpunosti se ne slažem.
- b) Djelomično se ne slažem.
- c) Niti se slažem, niti ne slažem.
- d) Djelomično se slažem.
- e) U potpunosti se slažem.

16. Za provođenje glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi je dovoljno proći edukaciju samo na fakultetu.

- a) U potpunosti se ne slažem.
- b) Djelomično se ne slažem.
- c) Niti se slažem, niti ne slažem.
- d) Djelomično se slažem.
- e) U potpunosti se slažem.

17. Glazbena edukacija na fakultetu koji ste pohađali je dovoljno kvalitetna.

- a) U potpunosti se ne slažem.
- b) Djelomično se ne slažem.
- c) Niti se slažem, niti ne slažem.
- d) Djelomično se slažem.
- e) U potpunosti se slažem.

18. Smatram se kompetentnim/om za provođenje glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi.

- a) U potpunosti se ne slažem.
 - b) Djelomično se ne slažem.
 - c) Niti se slažem, niti ne slažem.
 - d) Djelomično se slažem.
 - e) U potpunosti se slažem.
19. Osjećam se ugodno tijekom izvođenja glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi.
- a) U potpunosti se ne slažem.
 - b) Djelomično se ne slažem.
 - c) Niti se slažem, niti ne slažem.
 - d) Djelomično se slažem.
 - e) U potpunosti se slažem.
20. Odgojitelj/ica s više godina staža je kompetentniji/a u izvođenju glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi.
- a) U potpunosti se ne slažem.
 - b) Djelomično se ne slažem.
 - c) Niti se slažem, niti ne slažem.
 - d) Djelomično se slažem.
 - e) U potpunosti se slažem.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Poštovani,

Ja, Marta Bjeličić, izjavljujem da sam samostalno izradila svoj završni rad pod naslovom :
Poticajnost glazbe za govorni razvoj djece rane dobi, uz konzultacije s literaturom,
mentoricom Blaženkom Bačlijom Sušić i sumentoricom Jelenom Vignjević.
